

İhtiyaç Analizi Raporu

Türkiye

İstanbul | Kasım 2011

TACSO

Technical Assistance for Civil Society Organisations • www.tacso.org

SIPU International AB Sweden • Civil Society Promotion Centre Bosnia and Herzegovina
Human Resource Development Foundation Turkey • Foundation in Support of Local Democracy Poland
Partners Foundation for Local Development Romania

Technical Assistance for
Civil Society Organisations
Turkey Office

This project is funded
by the European Union.

IPA Ülkelerinde Sivil Toplum Kuruluşlarına Teknik Destek
TACSO
EuropeAid/127427/C/SER/Multi/5

Türkiye
İhtiyaç Analizi Raporu

İstanbul
Kasım 2011

TACSO Türkiye
İstanbul Ofis: Yeni Çarşı Caddesi No:34 Beyoğlu 42425
Tel:+90 212 293 15 45
Ankara Ofis: Gülden Sk. 2/2 • Kavaklıdere • 06690
Tel: + 90 312 426 4451
• mob: + 90 541 426 44 78 • e-posta:info.turkey@tacso.org

SIPU International AB İsveç • Sivil Toplum Tanıtım Merkezi Bosna Hersek
• İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı Türkiye
• Yerel Demokrasiye Destek Vakfı Polonya Yerel Kalkınma Ortakları Vakfı
Romanya

İçindekiler

GİRİŞ	3
1. SİVİL TOPLUM ORTAMI	5
1.1 AĞUSTOS 2009'DAN İTİBAREN KURUMSAL ÇERÇEVEDE YAPILAN REFORM VE DEĞİŞİKLİKLER	5
1.2 KURUMSAL ÇERÇEVEDE PLANLANAN REFORMLAR	5
1.3 YASAL ÇERÇEVE – İLGİLİ YASA VE MALİ DÜZENLEMELERİN ANALİZİ	5
1.4 FON SAĞLAYAN KURULUŞLAR VE FİNANSMAN FIRSATLARI	9
1.5 SİVİL TOPLUM- KAMU İŞBİRLİĞİNE YÖNELİK KAMUSAL MEKANİZMALAR VE SİVİL TOPLUM- KAMU İLİŞKİSİNİ BELİRLEYEN POLİTİK ÇERÇEVE & 1.6. SİVİL TOPLUMUN KATILIMINA İLİŞKİN KAMUNUN YEREL VE ULUSAL KURUMSAL KAPASİTESİ (YEREL VE ULUSAL DÜZEYDE)	14
1.7 SİVİL TOPLUM VE ÇEŞİTLİ BÖLÜMLERİNE YÖNELİK KAMUOYU ALGISI VE DESTEĞİ	16
2. STK'LARIN KURUMSAL KAPASİTELERİ	18
2.1 TÜRKİYE'DE SİVİL TOPLUMA GENEL BAKIŞ	18
2.1.1 ORGANİZASYON ÇEŞİTLERİ, YEREL DÜZEYDE MEVCUDİYETLERİ VE BOYUTLARI & 2.1.3. ETKİNLİK ÇEŞİDİ (ÖRNEĞİN HİZMET SUNUMU, SAVUNUCULUK, ÖZ YARDIM GİBİ) VE ÇALIŞILAN ALANLAR	18
2.1.2 İNSAN KAYNAKLARI VE TEKNİK BECERİLER	21
2.1.4 TÜRKİYE'DEKİ STK'LARIN STRATEJİK GÜÇLERİ	24
2.1.5 ANALİTİK KAPASİTE	24
2.1.6 DİĞER AKTÖRLER İLE İLİŞKİLER – AĞ OLUŞTURMA VE İŞBİRLİĞİ	25
2.1.7 MADDİ VE FİNANSAL İSTİKRAR VE DAYANIKLILIK & 2.1.8. KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	26
3. SİVİL TOPLUMUN KİLOMETRE TAŞI NİTELİĞİNDEKİ BAŞARILARI, ETKİLERİ VE GÜÇLÜKLER	28
3.1 KİLOMETRE TAŞI NİTELİĞİNDEKİ BAŞARILAR VE ÜLKEDEKİ ETKİLERİ	28
3.2 SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ GEÇMİŞTE KARŞILAŞTIĞI GÜÇLÜKLER- ETKİYİ ENGELLEYEN ETMENLER	29
3.3. GÜÇLÜKLERİN VE TACSO 2'NİN BU GÜÇLÜKLERİ AŞMADAKİ POTANSİYEL ROLÜ	31
4. SONUÇLAR	32
4.1 PROJEYLE İLİŞKİLİ STRATEJİK KONULARIN ÖZETİ	32
4.2 İHTİYAÇ ANALİZİ SONUÇLARI	34
4.3 BÖLGESEL VE ÜLKEYE ÖZGÜ ÇALIŞMA PLANINA DAİR TAVSİYELER	36
EK I – METİNDE GEÇEN KISALTMALAR	40
EK II – ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ	41
EK III – ODAK GRUPLARINA KATILAN STK'LARIN LİSTESİ	41
EK IV TACSO TÜRKİYE UDK STRATEJİK PLANLAMA ATÖLYESİNİN ÇIKTILARI	42
EK V REFERANSLAR	45

GİRİŞ

Bu çalışma, Avrupa Birliği (AB) tarafından finanse edilen, SIPU International AB ve konsorsiyum ortakları tarafından uygulanan “IPA Ülkelerinde Sivil Toplum Kuruluşlarına Teknik Destek” Projesi (TACSO) kapsamında (EuropeAid/127427/C/SER/Multi/5) gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma, “Türkiye’de Sivil Toplumun Gelişimine Dair İhtiyaç Analizi”, TACSO Türkiye ülke raporu olarak, TACSO 2 Başlangıç Raporu’nun hazırlanmasına katkıda bulunmak amacı ile hazırlanmıştır. Çalışmanın başlıca amacı, 2009 yılında yapılan önceki çalışmanın güncellenmesidir.

Çalışma, Türkiye’de sivil topluma ve sivil toplumun içinde bulunduğu ortama dair kapsamlı bir değerlendirme sunarken, sivil toplumu güçlü ve zayıf yönleriyle ele alarak, bugüne kadarki etkilerini ve gelecekte karşılaşılabilecek güçlükleri ortaya koymaktadır. Bu çalışma, tüm ilgili dokümantasyonu içeren bir masa başı araştırmasının yanı sıra (hem sivil toplumu ilgilendiren yasal ve mali mevzuatı, hem de daha önce yapılmış sivil toplum araştırmalarını, durum analizlerini, politika belgelerini ve akademik literatürü içine alacak biçimde); STK’lar, hükümet kuruluşları, fon sağlayan kuruluşlar ve diğer kurumsal unsurlarla yapılan odak grup, mülakat ve anketler içeren, danışmayı esas alan paydaş analizinin birleşimi ile oluşturulmuştur.

Çalışma, 2009 raporunun kapsamı ile uyumlu olarak dört ana kısımda sunulmaktadır:

Birinci kısım, 2009’dan itibaren STK’ları ve çalışmalarını yöneten yasal çerçeve de dâhil olmak üzere, sivil toplum ortamının; mevcut fon sağlayan kuruluşlara ilişkin olanakların ve sivil topluma yönelik diğer fon kaynaklarının; sivil toplumla işbirliğine yönelik ve sivil topluma destek temelindeki devlet mekanizmalarının; hükümet-sivil toplum ilişkilerini belirleyen politika çerçevesinin ve hem sivil toplumun kendisine hem de sivil toplumun etkinliklerine ilişkin kamuoyu algılarının analizini sunmaktadır.

İkinci kısım, sivil toplumun ana özelliklerine genel bakış sağlamaktadır: Örgüt tipleri, örgütlerin başlıca özellikleri, gerçekleştirdikleri etkinlik çeşitleri, sektöre ilişkin başlıca çıkarları ve coğrafi dağılımları. Bu kısımda STK’lar, insan kaynakları ve teknik beceriler, stratejik güçlü yönler, analitik kapasite, diğer STK’lar, hükümet ve toplum da dâhil diğer paydaşlar ile ilişkiler, maddi ve mali istikrar ve esnekliği kapsayan teknik, örgütsel ve kurumsal kapasitelerine göre değerlendirilmektedir.

Üçüncü kısım, günümüze kadar sivil toplumun elde ettiği başarıları özetlerken, başlıca kilometre taşı kazanımları ve daha geniş sosyal etkilerini vurgulamakta, ayrıca sivil toplumun performansında güçlendirilmesi ve geliştirilmesi gereken yanları tespit etmektedir.

Dördüncü kısım, ülkede sivil toplumun en önemli kurumsal ve örgütsel kapasite gereksinimlerini özetleyerek TACSO 2’nin uygulanmasına dair başlıca stratejik konuları ortaya koymaktadır.

Sonuç bölümü olarak, hem projenin bölgesel çalışma planı hem de ülkeye özgü çalışma planı için tavsiyeler verilmiştir.

1. SİVİL TOPLUM ORTAMI

1.1 Ağustos 2009'dan itibaren kurumsal çerçevede yapılan reform ve değişiklikler

Ağustos 2009'dan beri sivil toplumu ilgilendiren kurumsal çerçevede esaslı reform ve değişiklikler yapılmamıştır. Yardım toplanmasına ilişkin düzenleme veya Dernekler Kanunu'nun uygulanmasına dair bazı yönetmelikler yayınlanmış, bu şekilde küçük çaplı değişiklikler söz konusu olmuştur. Örneğin bağış makbuzları için gereken noter onayı kaldırılmıştır.

Önemli reformlardan birisi, Ağustos 2011'de kabul edilen Vakıflar Kanunu'nda Müslüman olmayan topluluklara ait 1936 beyannamelerinde yer alan mülklerin iadesine dair değişiklik öngören kanunun kapsamının genişletilmesi olmuştur.

Toplanma özgürlüğü ile ilgili ilerleme de kaydedilmiş ancak yine de protestoculara karşı orantısız güç kullanılan bazı vakalar söz konusu olmuştur.

1.2 Kurumsal Çerçevede Planlanan Reformlar

Avrupa Komisyonu'nun 2011 İlerleme Raporu'nda değinildiği gibi *“Türkiye'nin hala gösteri yapma hakkını sağlayan anayasal hükümleri uygulamaya ihtiyacı vardır. Toplantı ve Gösteri Kanunu'na muhalefet nedeniyle açılmış pek çok dava mahkemelerde sürmektedir. Polisin Görevleri ve Salahiyetleri Kanunu'nun uygulanmasına dair sorunlar, özellikle Güney Doğu'da devam etmektedir. Kanun, mevcut durumda İçişleri Bakanlığı tarafından gözden geçirilmektedir”*.

Pek çok yasada yapılan reformlar (Dernekler Kanunu, Vakıflar Kanunu, Medeni Kanun) Türkiye'nin AB müktesebatına Ulusal Uyum Programı (2007-2013) dâhilinde planlanmıştır ve örgütlenme özgürlüğünün iyileştirilmesi istenmektedir. Ancak bu reformlar 2009 için planlanmış olmasına rağmen bu güne dek gerçekleştirilmemiştir.

Dernekler Dairesi, Yardım Toplanmasına Dair Yasa ile ilgili hazırlık çalışmalarını sürdürmektedir.

1.3 Yasal çerçeve – ilgili yasa ve mali düzenlemelerin analizi

2009 İhtiyaç Analizi çalışması, dernekler (2004) ve vakıflarla (2008) ilgili mevzuat reformlarını önemli ilerlemeler olarak vurgulamıştır. Ancak aynı rapor STK'lar için önemli kısıtlara ve uygulama sorunlarına da değinmiştir. 2009 çalışması, düzenlemelerdeki belirsiz ifadelerin ve farklı yasalardaki birbiri ile çelişen hükümlerin, sivil toplumu düzenleyen kuralların tutarsız şekilde uygulanmasına yol açtığını ve hükümet yetkililerine sivil toplum üzerinde çok

geniş takdir yetkisi verdiğini belirtmektedir. 2011 çalışması da bu tutarsızlığın, kısıtların ve uygulama sorunlarının hâlihazırda etkili olduğunu teyit etmektedir. Avrupa Komisyonu (AK) 2011 Raporu'na göre *“derneklerle ilgili olarak orantısız kontroller ve yasanın kısıtlayıcı şekilde yorumlanması devam etmektedir”* ve *“STK’lar hem kapanma davaları ile hem de orantısız idari kontroller ve cezalarla karşı karşıya kalmaktadır”*.

Çeşitli STK temsilcilerinin yasal çerçeveye dair ifade ettiği genel görüş “önceki duruma göre daha iyi olduğu” şeklindedir. Yine de ankete cevap verenler, kuruluşla ilgili karşılaştıkları en önemli sorunları sıralarken, %30.49’u “yasal çerçeveden kaynaklanan sorunlara” ve %1.22’si “kuruluşlarını kayıt ettirirken karşılaştıkları sorunlara” yer vermişlerdir.

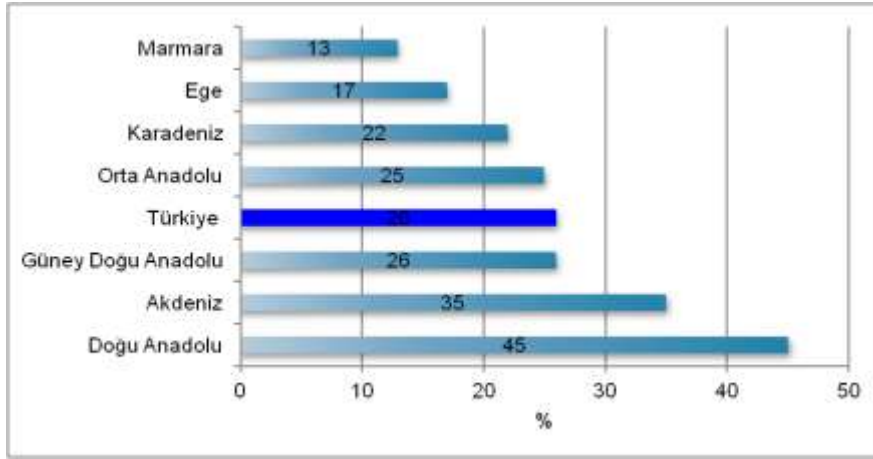
Başka bir çalışmaya göre (CIVICUS STE- TÜSEV, 2010) *“Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarını ilgilendiren yasal çerçeve, STK’ların %69’u tarafından oldukça veya son derece kısıtlayıcı bulunmaktadır. Ayrıca, STK’ların %78’i sık veya zaman zaman gereksiz müdahalelere maruz kaldıklarını bildirmişlerdir”*. Bu bulgular 2005 ve 2009’da gerçekleştirilen iki “Civics-Sivil Toplum Endeksi” uygulamasının bulguları arasında belirlenen önemli farkları göstermektedir. Zira önceki STEP araştırmasına katılan STKların %63’ü *“sadece makul kısıtlamalardan”* bahsetmişlerdir. STE (Sivil Toplum Endeksi) 2010’dan alınan aşağıdaki tablo STK’ların çalıştıkları yasal çerçeveye dair görüşlerini açıkça ortaya koymaktadır:

2009'dan beri pek çok insan hakları savunucusu, Terörle Mücadele Yasası kapsamında kovuşturmalara ve suçlamalara karşılaşmıştır. Bu durum AK 2011 İlerleme Raporu'nda da teyit edilmiştir: "Sivil Toplum Kuruluşları ve insan hakları savunucuları sık sık gösteriler ve protesto toplantıları esnasında terörizm propagandası ile suçlanmakta ve kovuşturulmaktadır". Trabzon, Hopa ve Erzurum'daki Hidro Elektrik Santrallerine ilişkin protestolar esnasında bazı katılımcılara yönelik olarak, güvenlik kuvvetlerine karşı koymak ve terörizm propagandası yapmaktan bir dizi tutuklama gerçekleşmiştir.

2009 İhtiyaç Değerlendirmesi Raporu'na göre: "Dernekler ve Vakıflar savunuculuk faaliyetlerinde bulunmak ve hükümeti eleştirmekte serbesttir ancak buna karşılık hala devletin yasal yaptırımlarıyla karşılaşmak olasıdır. Özellikle devletin ideolojisine karşı siyasi söylemi sürdürdüğü düşünülen STK'lar, yetkililer tarafından ayrımcılığa uğradıklarına ve resmi olmayan bir kara listeye alındıklarına işaret etmektedirler".

2011 raporu STK'ların hala böylesi müdahalelerle karşılaştıklarını teyit etmektedir. Hak temelli alanlarda çalışan STK'lar ve insan hakları savunucuları- özellikle de LGBT hakları, insan hakları ve Kürt konusuyla ilgilenen STK'lar- hak temelli çalışmayan diğer STK'lara göre daha sık teftiş edildiklerini bildirmektedir. STK 2010 raporuna göre, STK'ların %78'i sık sık meşru olmayan müdahalelerle karşılaştıklarını söylemektedir. Aynı rapor STK'ların meşru olmayan müdahale konusundaki algılarının da bölgesel farklılıklar gösterdiğini belirtmektedir. Akdeniz ve Doğu Anadolu bölgelerindeki STK'lar ülke ortalamasına göre daha yoğun hükümet müdahalesi ile karşılaştıklarını bildirmektedir. (STE Türkiye 2010'dan alınan rakamlara bakınız):

2009’da olduğu gibi derneklere üyelik için halen bir ikamet iznine ihtiyaç duyulmaktadır. AK 2011 İlerleme Raporu’nun da vurguladığı gibi: “Yabancı derneklere daha kısıtlayıcı bir mevzuat uygulanmaktadır. Yabancı dernek temsilciliklerinin açılmasıyla ilgili olarak Dışişleri Bakanlığı’nın iznini almak gerekmektedir. Bazı yabancı Sivil Toplum Kuruluşları özel bir sebep gösterilmeksizin İçişleri Bakanlığı tarafından reddedilmiş veya hiç yanıt alamamışlardır.”

STK’lar, Maliye Bakanlığı tarafından işletme olarak nitelendirilmektedir ve bu nedenle su, elektrik, gaz gibi giderlerini, fabrikalar için geçerli fiyattan karşılamaları gerekmektedir. STK’lar olağan finansman toplama etkinliklerinde gelir/ kazanç vergisinden muaftır ancak vergi tüm ekonomik etkinlikler için tahakkuk etmektedir.

2009’da olduğu gibi, Sivil Toplum Kuruluşlarının kamu yararı statüsü kazanmasına dair nihai karar, Bakanlar Kurulu tarafından verilmektedir ve bu statüyü kazanmak için seçim kuralları ile ilgili usul pek de açık değildir. Kuruluşların kamu yararına (dernekler için uygulama) veya vergiden muaf (vakıflar için uygulama) olabilmeleri sadece Bakanlar Kurulu’nun başvurularını kabul etmesi durumunda mümkündür. Bu güne dek sadece 410 dernek (%0.46) ve 237 vakıf (%5.17) bu statüye sahip olabilmıştır.

Yardım toplamaya dair önemli ölçüde kısıtlayıcı olan yasa, Sivil Toplum kuruluşları için fon yaratma anlamında büyük bir sorun olarak görülmektedir. 2009 çalışmasında bahsedildiği gibi, hükümet yetkililerinin, yardım toplama izni alma yükümlülüğünü kaldırma yetkisi bulunmaktadır. Ancak bu yetkinin pek de sık kullanılmadığı görülmektedir, zira 2009’dan beri bu yetkinin verildiği kuruluşlarda hiç bir değişiklik olmamıştır, sayıları hala 18’dir.

1.4 Fon sağlayan kuruluşlar ve finansman firsatları

AB katılım öncesi fonları

2009’da olduğu gibi Türkiye’deki STK’lar için AB halen en büyük ve en önemli uluslararası finansman kaynağı olmaya devam etmektedir.

IPA 2011-2013 Çok Yıllı Gösterge Niteliğinde Mali Çerçeve’de sivil toplumla ilgili IPA desteğinin öncelikleri belirtilmiştir:

Kesişen temalar olarak desteklenecek yatay öncelikler sivil toplum katılımı, AB programlarına katılım, çevrenin üst düzeyde korunması, iklim değişikliğine dair endişelerin dikkate alınması, kadın ve erkek için eşit firsatlar, dezavantajlı ve savunmasız gruplara destek ve iyi komşuluk ilişkilerinin geliştirilmesi bulunmaktadır.

Avrupa Komisyonu 2011-2013 Dönemi Çok Yıllı Endikatif Planlama Belgesi’ne (MIPD) göre: *“Avrupa Komisyonu’nun Genişleme Stratejisi, 2007-2008’deki Başlıca Güçlükler Belgesi ve en son Strateji Belgeleri (2008, 2009 ve 2010) sivil toplumun katılımcı bir demokraside oynaması gereken rolün önemini vurgulamaktadır. Hem IPA çoklu yararlanıcı hem de IPA ulusal programlarıyla finanse edilen "Sivil Toplum Aracı (CSF)", sivil toplumun gelişimini mali açıdan destekleyecek bir araç olarak düşünölmüştür. CSF ifade özgürlüğünü güçlendirecek eylemler de içerir çünkü işleyen bir demokrasinin ön koşulu ifade özgürlüğüdür. Medyanın özgürce çalışabilmesini sağlayacak yeterli bir hukuki çerçeve mevcut olmalıdır. Teknik yardım masaları ağı (TACSO Projesi) Batı Balkanlar ve Türkiye’de kurulmuştur. Bu ağ, 2009 sonbaharında hizmete girmiştir. Ayrıca, Proje kapsamında AB Delegasyonlarının, hükümetlerin, sivil toplumun ve diğer fon sağlayan kuruluşların temsilcilerini içeren Ulusal Danışma Kurulları da (UDK) kurulmuştur.”*

Sivil toplumla ilgili sektöre ilişkin amaçlara bakacak olursak MIPD 2011-2013 Adalet, İşişleri ve Temel Haklar altında beşinci amaca vurgu yapmaktadır. Beşinci amaç, *“çoğulculuğu ve Avrupa entegrasyonunun değerlerini teşvik eden güçlü demokratik kurumların ve sivil toplumun oluşturulmasıdır”*. Bu amaca yönelik ilerlemeyi saptayacak göstergelerin çeşitleri ise aşağıdaki gibidir:

- *Sivil toplumun gelişimi ve sivil toplum diyalogu, demokratikleşme, AB ve kültürel çeşitliliğin değerlerinin teşvik edilmesi, kültürel çeşitlilik ve kültürel mirasın korunması ve saklanması, Parlamento ve siyasi partiler için kapasite oluşturma dahil demokratik standartların ve yapıların geliştirilmesi, sivil toplum ortamının iyileştirilmesi, örgütlü aktif vatandaşların kapasitelerinin güçlendirilmesi, Sivil Toplum Kuruluşlarının kurulması, işleme ve finanse edilmesine dair daha iyi bir hukuki çerçeve de dahil olmak üzere her düzeyde siyasi süreçlere daha etkili katılımın sağlanması, yeni kurulan ve yerelde oluşturulan Sivil Toplum Kuruluşlarının sürdürülebilir gelişimi ve güçlendirilmesi için destek verilmesi, Sivil Toplum Kuruluşlarının sürdürülebilirliği ve aktifliğinin garanti altına alınması.*
- *Türkiye’de bulunan Sivil Toplum Kuruluşları ile AB üye devletlerin ve aday ölkelerdeki STK’lar arasında iletişim ve işbirliğinin arttırılması ve AB değerleri, temel haklar, politikalar ve Türkiye’nin AB katılım süreci*

hakkında, AB tarafından hedeflenen bilgilendirme ve iletişimin sağlanması yoluyla hem sivil toplumda hem de kamuoyunda farkındalığın artırılması.

2011 – 2013 IPA Çok Yıllı Gösterge Niteliğinde Mali Çerçeve'ye göre, Türkiye katılım öncesi fonu olarak 2616,9 Milyon Euro alacaktır. Komisyon bu üç yıl için miktarın yaklaşık %2-5'ini sivil toplumu desteklemeye ayırmayı hedeflemektedir.

2009'da olduğu gibi sivil topluma yönelik fonlar; STK'ların genel olarak kapasitesini, hesap verebilirliğini, inanılabilirliğini ve bunların demokratik süreç içindeki rollerini arttırmayı; hem bölge içinde hem de AB'deki STK'larla diyalogu iyileştirmeyi ve bağları güçlendirmeyi ve son olarak da hem vatandaşlar hem de kamu kuruluşlarıyla STK diyalogunu geliştirmeyi hedeflemektedir. Bu amaca yönelik fonlar, Avrupa Komisyonu'nun Sivil Toplum Aracı (CSF) Programı altında yürütülmektedir.

Birden çok STK'nın (STGM, TÜSEV, İHOP, YADA, Helsinki Yurttaşlar Derneği ve Bilgi Üniversitesi STK Merkezi) oluşturduğu bir konsorsiyum tarafından uygulanacak yaygın ve esaslı bir sivil toplum projesi 2011 yılının son aylarında başlayacaktır. Bu girişim kapsamında, kamu-sivil toplum işbirliği inisiyatifleri için küçük hibeler, araştırma, politika geliştirme ve kamu-sivil toplum işbirliği mekanizmalarının pilot uygulamaları, sivil toplum kapasitesi oluşturma, yol çizme ve sivil ağlara destek olma, kamuoyunun sivil toplumu algılamasına dair araştırmalar dahil olmak üzere çok çeşitli bileşenler içerecektir. Aslında bu yaklaşık 7.Milyon Euro tutarındaki bütçesi ile Türkiye'de STK'ların oluşturduğu bir konsorsiyuma verilen en büyük doğrudan hibe olacaktır.

Ayrıca AB, 2009'da olduğu gibi DİHAA (Demokrasi ve İnsan Hakları için Avrupa Aracı) hibe programı yoluyla hem Türkiye'ye özgü küçük hibeler (50.000-140.000 Euro) hem de büyük ölçekli küresel hibeler sağlamaktadır. AB, bu programla, demokrasinin teşvik edilmesine, hukukun üstünlüğüne, insan haklarına ve temel özgürlüklere katkıda bulunan STK'ların etkinlikleri için olanak sunmaya devam etmektedir.

Genel olarak, AB hibeleri ve finansman desteği Türkiye'de STK'lar tarafından daha bilinir hale gelmiştir ancak AB tek olası fon sağlayıcı olarak algılanmaktadır ve özellikle daha küçük yerel STK'lar diğer fon sağlayan kurumlar hakkında bilgi sahibi değildir.

Diğer uluslararası fon sağlayıcı kurumlar

2009'da olduğu gibi, aşağıdaki finansman programları, fon sağlayan kuruluşlar ve sivil toplum kapasite oluşturma destekleri Türkiye'de halen faal durumdadır:

1. Hollanda: MATRA Katılım Öncesi Programı – Orta ve Doğu Avrupa'da; açık, çoğulcu, demokratik, tamamen hukukun üstünlüğüne bağlı bir toplumun

daha da gelişmesine katkıda bulunma amacı taşır. Bu kapsamda sivil toplum kuruluşları arasında “eşleştirme”ye destek vermektedir. Program, yerel STK’lar ve Hollandalı STK’ların, Orta ve Doğu Avrupa ve Türkiye’de, kendilerinin veya ortaklarının yürüttükleri projelere destek olacak şekilde; doğrudan işbirliklerini olanaklı kılmaktadır.

2. Hollanda: MATRA - KAP - 12 aydan uzun süreli, en çok 15.000 Euro tutarındaki bu küçük çaplı hibe programı kapsamında; mevzuat, hukuk, kamu yönetimi, kamu düzeni ve polis, bilgi ve medya, insan hakları/azınlıklar, çevre, çevre yetkilileri, işgücü ve sosyal politika, kültür, refah, sağlık hizmetleri, barınma, eğitim alanlarındaki STK projelerine yönelik destekler sağlanmaktadır.

3. İsveç: SIDA - 2009 itibariyle SIDA Türkiye’de dâhil olmak üzere tüm dünyada, STK’ları, 15 İsveçli çerçeve STK aracılığıyla desteklemektedir. Bu “çerçeve kuruluşlar” iki çeşittir; 1. Şemsiye kuruluşlar: SIDA finansmanı için kendi üye kuruluşlarının fon başvurularını hazırlayan ve ileten kuruluşlardır. Daha sonra bu şemsiye örgütün üye kuruluşları geliştirmekte olan ülkelerdeki STK’larla işbirliği yaparlar. 2. Kendi kalkınma işbirliği programlarını hazırlayan ve yürüten kuruluşlar ise doğrudan geliştirmekte olan ülkelerin STK’ları ile ortaklık anlaşmaları imzalarlar.

Devam eden demokratikleşme sürecine ve insan haklarına saygıya yönelik genel destek amacı çerçevesinde, aynı zamanda Türkiye’de Avrupa Birliği ortak değer sisteminin kurulmasını desteklemek amacıyla, SIDA’nın Türkiye’deki STK desteği kadınlar, azınlık grupları ve dezavantajlı bireylerin haklarını iyileştirmeye odaklanmaktadır. Özellikle öncelik verilen gruplardan birisi de esas olarak Kürt’lerin yaşadığı Türkiye’nin Güney Doğu’sundaki yoksul kişilerdir.

İsveç Konsoloslugu’nun İsveç-Türkiye işbirliği bölümü kültürel ve akademik değiş tokuş programları ile işbirliğini teşvik etmektedir. İsveç Enstitüsü de katılımcılar arasındadır. Farklı programlarla örneğin gelenekler, din, kültür, eşitlik ve diğer alanlarda karşılıklı anlayışı arttıran çalışmalar desteklenmeye ve Türkiye’nin AB’ne üyeliğine yönelik çabaları teşvik edilmeye çalışılmaktadır.

4. Alman Vakıfları: (Friedrich Ebert Stiftung; Heinrich Böll Stiftung; Konrad Adenauer Stiftung; Friedrich Naumann Stiftung) Demokrasi ve insan haklarını teşvik eden STK projelerine küçük hibeler sunmaktadır. Her birinin odaklandıkları temalar vardır ve farklı alanları kapsamak konusunda uyumlu çalışılmaktadır. Mali katkıları Almanya devlet bütçesinden gelmektedir.

5. Diğer Elçilik ve Konsolosluklar: İngiltere, Finlandiya, Norveç, Kanada, Amerika, Japon, Danimarka ve Belçika Elçilikleri ve Konsoloslukları STK’lar için küçük hibe programları ve sivil toplumun destekleri sunmaktadır.

Yarı Kamu Fonları

Bölgesel Kalkınma Ajansları (BKA): Çok çeşitli sosyal ve ekonomik kalkınma projelerinde STK'lara finansman fırsatları sunmaya devam eden Bölgesel Kalkınma Ajanslarının bütçesi AB IPA programınca desteklenmektedir.

Hükümet / Kamu finansmanı

2009'da olduğu gibi Hükümet, Türkiye'de sivil toplumun düzenli bir finansörü değildir ve STK'lara yönelik hükümetin toplam desteği, görece önemsiz ölçüde olmuştur. Sadece çok az sayıda STK devlet kaynaklarından bu bağlamda yararlanmıştır, bu durumda da STK'ların doğrudan hibe veya hizmet sözleşmeleri yapmaları yerine genellikle proje ortaklığı vasıtasıyla yararlanılması söz konusudur.

Doğrudan STK'lara yönelik olan iki kamu/hükümet finansman programı vardır:

- 1. Sosyal Destek Programı (SODES):** Güney Doğu Anadolu Kalkınma Programı bağlamında Sosyal Destek Programı adlı esnek bir finansman programı 2008 yılında bölgenin sosyal ihtiyaçlarını karşılamak üzere geliştirilmiştir. 2008-2010 yıllarında toplam 516 STK projesi için 64.686.785 TL finansman sağlanmıştır. 2010 yılı için SODES bütçesi 150 milyon TL ve 2011 için ise 200 milyon TL'ye yükselmiştir.
- 2. Grants for Associations:** Dernekler 2010 itibarıyla dernekler için özel bir hibe programı Dernekler Dairesi tarafından koordine edilmek üzere İçişleri Bakanlığı bünyesinde oluşturulmuştur. 2010 program öncelikleri aşağıdaki gibidir:
 1. Sivil toplum anlayışını ve farkındalığı geliştirmek,
 2. Kamu-sivil toplum diyalogu,
 3. Çocuklar, gençler, kadınlar ve dezavantajlı gruplara yönelik eğitim, sosyal ve kültürel projeler,
 4. Tarihi ve kültürel değerlerin korunması,
 5. Sosyal girişimcilik,
 6. Kamunun karar alma mekanizmalarına STK'ların aktif katılımının sağlanmasıdır.

Bu program altında toplam 115 dernek hibe almıştır.

2011 öncelikleri ise:

1. Sivil toplum anlayışını ve farkındalığı geliştirmek
2. Kamu-sivil toplum diyalogu,
3. Çocuklar, gençler, kadınlar ve dezavantajlı gruplara yönelik eğitim, sosyal ve kültürel projeler,
4. Tarihi ve kültürel değerlerin korunması,
5. Halk ve çevre sağlığının korunması,
6. Kamunun karar alma mekanizmalarına STK'ların aktif katılımının sağlanmasıdır.

Böylesi bir finansman programı sivil toplum tarafından önemli bir ilerleme olarak kabul edilmesine rağmen, sivil toplumun bu hibelerin dağıtılması ve hibe alanların seçilmesine dair güveni oldukça azdır. Örneğin, ilgili yasal yönetmelikte söz edilen kriterlerden biri valiliğin “uygun görüşü”nün olması iken “uygunluk” konusunda hiç bir ölçütten bahsedilmemektedir. Toplam bütçe ve azami – asgari hibe miktarları geniş ölçekte duyurulmamaktadır. Dahası, projelerin ve kuruluşların adları yayınlanmasına rağmen her bir STK tarafından alınan hibe miktarı açıklanmamaktadır.

STK'lara destek için işletme ve özel sektör kaynakları

2009 çalışmasında söz edilen şirketlerin çoğunluğu sivil toplum etkinlikleri için hibeler ve destek sağlamaya devam etmektedir ancak STK'lar, ekonomik krize bağlı olarak verilen miktarlarda azalma olduğundan şikâyet etmektedir.

STE 2010 (TÜSEV) çalışmasına göre özel sektör – sivil toplum ilişkileri (Çalışma bu bağlamda, özel sektörün sivil toplum aktörlerine karşı genel tutumunu, Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) açısından fikir ve eylemlerin gelişim düzeyini ve özel sektörden destek alan STK'ların profilini incelemektedir) zayıf görünmekle birlikte, gelecek için potansiyel vaat eden, gelişmekte olan bir alan olarak görülmektedir. Bu belirleme, 2005 STE çalışmasında da yer almıştır.

Rapora göre “*STK araştırmasının katılımcılarının %67'si özel sektörün sivil toplum kuruluşlarına genel olarak ilgisiz olduklarını ve %48'i başlıca şirketlerin çalışmalarının sosyal ve çevresel etkileriyle veya KSS uygulamalarıyla ilgilenmediklerini düşündüklerini belirtmişlerdir. Ayrıca özel sektör desteği alan kuruluş yelpazesini sınırlı bulanların oranı %75'dir. .*

STE 2011 (TÜSEV) çalışmasına göre STK'lar, şirketlerin STK'ları desteklemekte daha aktif rol oynadığını kabul etmekle beraber, bu desteklerin stratejilere ve mekanizmalara dayanmadıklarına inanmaktadır. Rapora göre: “*STK'lar, ortakları ve projeleri, genel olarak halkla ilişkiler / şirket iletişim danışmanlarının görüşlerine istinaden, geçici olarak seçilmekte ve desteklenmektedir. Destekler şirketlerin halkla ilişkiler veya pazarlama bütçelerinden finansman almaktadırlar. Kararlar nadir olarak önceden belirlenen kılavuz ilkelerine göre alınmaktadır, uygulamalar hibe sağlamaktan ziyade sponsorluk olarak muamele görmektedir. Benzer şekilde şirket fonlarına STK'lardan sadece küçük ve seçilmiş bir grup erişebilmektedir. Şirketlere bağış ve hibe verme ile ilgili olarak önemli avantajlar sağlamayan mali düzenlemeler çerçevesi de, kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetleri ve şirket bağışları uygulamalarını olumsuz etkilemektedir”.*

Odak grubu katılımcıları ve mülakata alınan sivil toplum ve iş dünyasından temsilcileri, şirketlerin şeffaf ve hesap verebilen STK'lar aradığına değinirken, pek çok STK'nın şeffaflık ve hesap verebilirlik alanında güçlenmek için gerekli kaynak ve beceriden yoksun olduğu ve birçok STK'nın bu özellikleri taşımadığı belirtilmiştir.

Odak grubu toplantılarında dile getirilen başka bir önemli etken ise, şirketlerin

siyasi olduğuna inandıkları projeleri (örneğin insan hakları, kadınların siyasal katılımı, azınlık hakları benzeri alanlarda yapılan projeler) desteklememe eğilimi taşıdığıdır ki bu durum, hak temelli çalışan STK'ların desteklenmemesine ve daha çok hizmet esaslı kuruluşlarla çalışılmasına neden olmaktadır.

1.5 Sivil toplum- Kamu İşbirliğine yönelik Kamusal mekanizmalar ve Sivil Toplum- Kamu ilişkisini belirleyen Politik Çerçeve & 1.6. Sivil Toplumun Katılımına ilişkin Kamunun Yerel ve Ulusal Kurumsal Kapasitesi (Yerel ve Ulusal Düzeyde)

2011 çalışması bu başlık altında 2009 raporunun bulgularını teyit etmektedir: "Sivil toplumla düzenli temas ve iletişimi sağlayacak somut hükümet yapıları veya diğer kurumsal mekanizmalar Türkiye'de bulunmamaktadır. Hükümet ile sivil toplum arasındaki olası işbirliği biçimlerini tanımlayan kapsayıcı bir hukuki çerçeve de yoktur. Ayrıca, iki sektörün birbirine karşı yerine getireceği kapsamlı roller ve sorumluluklar da belli değildir. Benzer şekilde, merkezi hükümet STK'larla ilişkilerine yönelik stratejik bir yaklaşım veya politika geliştirmemiş, sivil toplumun güçlenmesini destekleyecek olası rolünü tanımlamamıştır."

Bireysel mülakatlar ve odak grubu toplantıları sırasında, hem STK hem de hükümet temsilcileri, sivil toplum ve hükümet ilişkilerinde bir ilerleme olduğu gerçeğini dile getirmişlerdir. Paylaşılan algı, hükümetin, kağıt üstünde veya söylem düzeyinde bile olsa sivil toplumu en azından bir aktör olarak tanımaya başladığı yönündedir. Ancak, hükümetin sivil toplumu samimiyetle diyalog süreçlerine dahil etmediğini belirtmişlerdir. Avrupa Komisyonu'nun 2011 İlerleme Raporu da bu artan farkındalığa dikkat çekmektedir. STK'ların politik komisyonlara katılımı artmaktadır ve hatta bazı durumlarda bu katılım verimli sonuçlar doğurmaktadır. Ancak çoğu durumda çabalar sadece katılımın ilk düzeyi olan bilgi sağlama veya genel danışma süreçlerinde görüş bildirmekle sınırlı kalmaktadır.

STK'ların verdiği somut bazı örnekler arasında; ayrımcılığa dair yasa, çevrenin korunmasına dair yasa ve Kadının Statüsü ve Kadın Sorunları Genel Müdürlüğü'nün istihdam komisyonu süreçleri bulunmaktadır.

Bu diyalog süreçleri ya uzmanlık alanlarına bakılmadan (Avrupa Birliği Bakanlığı'nın diyalog toplantıları gibi) çok çeşitli Sivil Toplum Kuruluşlarının geniş şekilde bir araya getirilmesi ile ya da yine alanda uzman olmayan, görece az sayıda STK'nın toplanması ile gerçekleştirilmiştir (KSGM uzmanlık komisyonu süreci). Avrupa Birliği Bakanlığı'nın danışma süreçlerinde etkinliği arttırabilmek amacıyla toplantılarda yeni formatlar ve yeni yollar uygulamaya çalıştığını belirtmek önemlidir.

STK'ların başlıca şikayeti böylesi diyalog süreçlerine katılmaya davet ediliyor

olmalarına rağmen, sonuçlar üzerinde fazlaca etkileri olmaması ve takip eden adımları da izleme olanaklarının bulunmamasıdır. Bazı STK'lar kimi durumlarda, bu toplantılara yalnızca katılım göstermelerinin dahi ilgili hükümet kuruluşları tarafından, hükümetin politikalarına destek olarak algılandığını ve kamuoyuna bu şekilde yansıtıldığını bildirmektedir. Dahası, STK'lar kamu tarafından davet edildikleri ve katılımcı olmaktan ziyade dinleme veya bilgilendirme amaçlı oturumlarda zaman zaman, ilgili hükümet kuruluşunun kendi önerdiği politika ve düzenlemeleri, sivil toplumun da söz konusu politika ve düzenleme oluşturma süreçlerine iştirak ettiğine işaret ederek, meşruluğu arttırma arayışına girdiklerini bildirmişlerdir.

Bazı STK'ların bir diğer şikayeti de çoğu durumda hükümetin (yerel ve merkezi) sivil topluma danıştığını iddia etmesine rağmen yalnızca işçi/işveren sendikalarına ve/veya özel sektöre ve profesyonel meslek örgütlerine danışmasıdır.

Bu nedenle, STK'ların hem ulusal hem de yerel seviyede karar alma süreçlerine katılım hakkını düzenleyen Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik (2006), bu hakkın kullandırılmasına yönelik güçlü mekanizmaların yokluğunda, STK'ların politika diyalogları ve mevzuat taslağı hazırlanması süreçlerine katılımı nadiren, geçici ve çoğunlukla koordinasyonsuz bir biçimde gerçekleşmektedir. Bu durum 2009 raporundaki bulgular ile aynı doğrultudadır.

Yerel yönetim seviyesinde, 2009'da olduğu gibi, Kent Konseylerinde ve/veya diğer komisyonlarda yer alan STK'ların oy kullanma hakkı bulunmamaktadır. Bundan ötürü yalnız danışman olarak görülmekte ve genel kararlar ve planlama üzerinde etkileri oldukça sınırlı kalmaktadır.

Ancak STK temsilcileri bu komisyon ve konseylerin gündem belirleyici rolünün "olumlu" olduğunun altını çizmişlerdir.

Sivil Toplum Kuruluşlarına yardım ve destek sorumluluğunu belediyelere veren ilgili Belediyeler Kanunu maddesi sadece toplum yararına ya da vergiden muaf statüdeki STK'lar için mevcuttur.

Son olarak 2010 STE çalışması şu şekilde sonuca bağlanmaktadır: *"Geçen yıllar içinde, daha çok güncel yasal reformların uygulanmasındaki başarısızlık nedeni ile, devlet ve sivil toplum ilişkilerinde bazı olumsuzluklar yaşanmıştır. Dolayısı ile devlet-sivil toplum arasındaki ilişkiler ister özerklik, diyalog ya da ister destek anlamında olsun, bir önceki STE çalışmasından daha karamsar bir tablo çizmektedir".*

Yukarıda bahsedilen, TÜSEV ve STGM'nin içinde bulunduğu STK Konsorsiyumu

tarafından hayata geçirilmesi planlanan projenin bileşenlerinden biri kapsamında, bu alanda araştırmalar yapılması, öneriler geliştirilmesinin yanı sıra hem merkezi hem yerel düzeyde pilot katılım mekanizmaları uygulamaları geliştirmesi tasarlanmıştır.

1.7 Sivil toplum ve çeşitli bölümlerine yönelik kamuoyu algısı ve desteği

2010 STE araştırmasında yer alan sivil katılım boyutu STE'nin beş ana boyutu arasında en düşük skoru alarak (%31) büyük zafiyet göstermiş ve iyileştirmeye yönelik ihtiyacı ortaya koymuştur. (TÜSEV 2010).

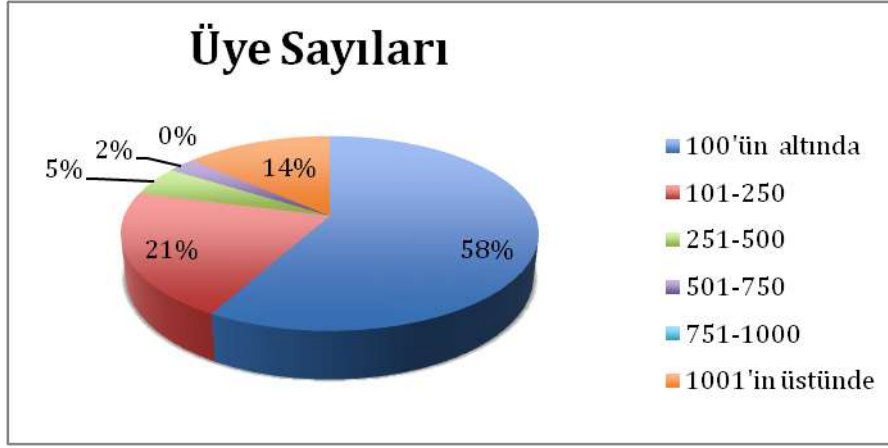
Aynı raporda şöyle denmektedir: “Düşük seviyelerdeki üyelik, gönüllü olma, politik aktivistlik ve toplum için yükümlülük alma oranları Türkiye’deki vatandaşların sivil toplum hareketinden oldukça kopuk olduğunu göstermektedir. Sosyal ve siyasi kuruluşlara **aktif bir biçimde** üye olan vatandaşların oranı sırası ile %4.5 ve %5.3’tür. **Gönüllülük** söz konusu olduğunda katılım oranı daha da düşüktür; vatandaşların yalnızca %2.5’i sosyal organizasyonlarda gönüllü olurken siyasi organizasyonlarda bu oran %4.2’dir (WVS, 1999 ve 2007)”.

Toplumsal katılım anlamında Türkiye’nin değişik bölgelerindeki farklılıklara da dikkat edilmelidir. Bu farklılıklara bir örnek aşağıdaki tabloda yer alan dernek üyelerinin sayısındaki farklılıklardır (TÜSEV 2010):

Bölge	Nüfus	% toplam populasyon	Dernek üyesi	% toplam dernek üyesi
Marmara	21.044.783	30	2.597.364	38
Orta Anadolu	11.459.292	16	1.922.937	28
Ege	8.585.932	12	815.222	12
Karadeniz	7.372.798	10	648.378	10
Akdeniz	9.050.691	13	502.825	7
Doğu Anadolu	574.243	8	167.191	3
Güney Doğu Anadolu	7.350.752	10	156.963	2
TOPLAM	70.608.491	100	6.811.147	100
(TSA ve DoA, 2008)				

Türkiye’de dernek üyesi olanların toplam sayısı 2010’da 8.038.536’dır ki bu nüfusun sadece %11.07’sini teşkil etmektedir. Bu veri, Türkiye’de her derneğe 93 kişi düştüğünü göstermektedir.

Aşağıdaki iki veri, bu çalışma esnasında gerçekleştirilen anket sonuçlarını ortaya koymaktadır. Bu rakamlar da STK’ların çoğunluğunda üye sayısının 100’den az olduğunu kanıtlamaktadır. Aktif üyeler dikkate alındığında bu rakam 11-25 kişiye düşmektedir.

2010 yılında yapılan bir çalışmaya göre (YADA), kadınlar dernek üyelerinin sadece %10.4'ünü, yönetim kurulu üyelerinin ise sadece %14.4'ünü oluşturmaktadır. Kadınların dernek üyeliği de erkeklere göre çok düşük düzeydedir. Türkiye'deki dernek üyelerinin sadece %16.87'si kadındır (Dernekler Dairesi).

2006 yılında yapılan bir araştırmaya göre (ARI-Infakto) kentsel kesimde yaşayanlar, erkekler, 26-34 arası yaş grubu ve belirli bir sosyo ekonomik sınıftaki insanların sivil toplum etkinliklerinde daha yüksek seviyede katılımda bulunmaktadır. STE 2010 çalışması "bu durumun STK'ların toplumun 'şehirli' ve 'elit' bir kesimine hitap etmek ve nüfusun geri kalanından nispeten kopuk olmak ile eleştirildiği bölgesel danışma toplantılarında da teyit edilmiştir".

İhtiyaç analizi çalışması sırasında odak grup çalışmalarına katılan STK temsilcileri, sivil topluma yönelik kamuoyu algısının son 2 iki sene içinde çeşitli sivil toplum üyeleri ve kurumları (örn; Deniz Feneri, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, LÖSEV, CEV) hakkında açılan davalar ve tutuklamalar yüzünden olumsuz yönde etkilendiğinin altını çizmişlerdir. Bu gelişmeler nedeniyle çok sayıda üye kaybettiklerini açıklayan Sivil Toplum Kuruluşları bulunmaktadır. Bu kurumlara göre 2009¹ yılında Türkiye'deki derneklerin toplam sayısındaki kayda değer azalmanın nedenlerinden biri bu olabilir. Aynı gelişme, bazı STK'larca

¹Dernekler Dairesi istatistiklerine göre derneklerdeki üyelerin toplam sayısı 2009 yılında (2008'e kıyas ile) 173.901 azalırken aynı sene içinde derneklerin sayısı 3654 artmıştır (2008'e kıyas ile).

hizmet odaklı (ya da kamu yararına çalışan) STK'lardaki üye sayısı azalırken hak savunucusu olan STK'larda üye sayısının artıyor olmasından dolayı bir fırsat olarak görülmüştür.

Bu çalışma esnasında yürütülen ankete yanıt veren STK'lardan %35'i en büyük üç sorunlarından birinin, hem ulusal hem yerel düzeyde zayıf gönüllülük kültürü olduğunu belirtmiş, ve %37'si aktif gönüllü desteğinin olmamasını göstermişlerdir.

Bazı olumlu gelişmelerin olduğuna da dikkat çekmek gerekir. Sivil toplum ile ilgilenen ve sivil toplum için çalışmanın yollarını arayan genç insan sayısı artıyor görünmektedir. Bu durum, hem odak gruplarına katılan sivil toplum temsilcileri tarafından ya da bireysel mülakatlarda hem de Bilgi Üniversitesi STK Merkezi tarafından onaylanmıştır. Bu durum oldukça olumlu olsa da bu genç insanların sivil topluma aktivist olmaktan çok kariyer odaklı bir motivasyonla yaklaşmaları çoğu katılımcı tarafından önemli bir endişe olarak dile getirilmiştir. Bu nedenle sivil toplum ve kapasite geliştirme kurumlarının söz konusu "fırsat/risk" ile ilgili çalışmaları beklenmektedir.

Oran olarak hala ufak da olsa muazzam derecede önemli olan bir başka gelişme odak grup toplantıları sırasında çeşitli STK'lar tarafından dile getirilmiştir. Bir LGBT Kuruluşu, üye profillerinin değişmeye başladığını ve üyelerindeki heteroseksüel kişi sayısının arttığını belirtmiştir. Bunun da ötesinde 2011 yılında, senelerdir ilk defa, (normalde muhafazakâr bir topluluk olarak bilinen) Trabzon ilinden bir üyeleri bulunmaktadır. Benzer bir gelişme de, üyelerinin çoğu dindar Müslüman kadınlardan oluşan bir kadın hakları kurumu tarafından dile getirilmiştir. Onlar da başörtüsü takmayan üye sayısında yıllar içinde artış olduğunu belirtmişlerdir. Bu sınırlı olsa da kritik açıdan önemli gelişmeler, sivil toplum görünürlük kazandıkça ve hak savunucusu kurumlar gündem belirlemede daha başarılı oldukça ayrımcılığa maruz kalan ve/veya hakkı ihlal edilenler ve diğer kişiler arasındaki ilişkilerin "normalleşeceğini" göstermektedir.

2. STK'LARIN KURUMSAL KAPASİTELERİ

2.1 Türkiye'de sivil topluma genel bakış

2.1.1 Organizasyon çeşitleri, yerel düzeyde mevcudiyetleri ve boyutları & 2.1.3. Etkinlik çeşidi (örneğin hizmet sunumu, savunuculuk, öz yardım gibi) ve çalışılan alanlar

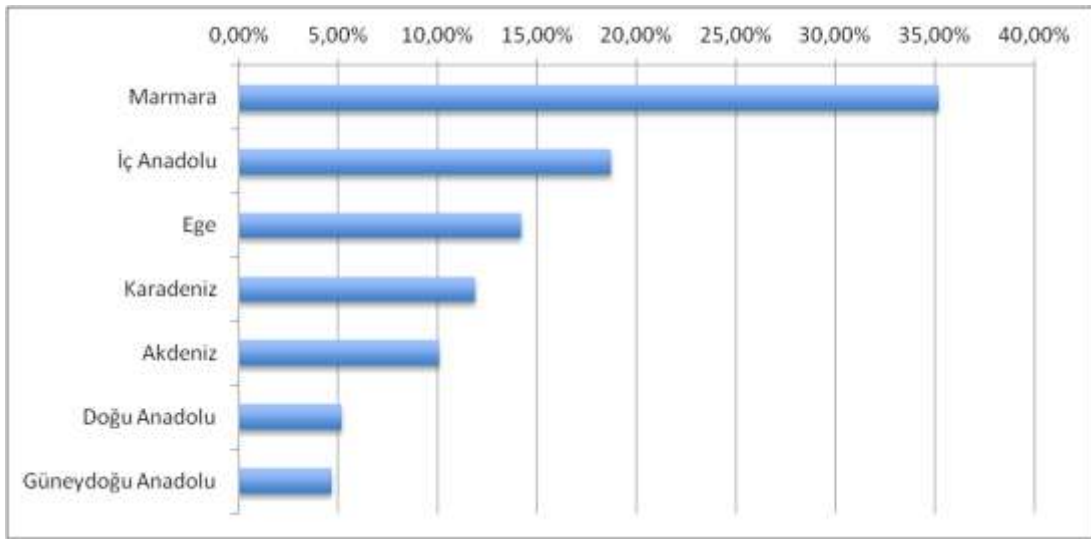
İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi'nden alınan verilere göre mevcut durumda (Ekim 2011) yaklaşık 89.060 dernek ve 4.585 vakıf (bunlara ek olarak Osmanlı Dönemi'nde kurulmuş 285 vakıf ve 162 dini azınlık vakfı ve 1 zanaatkar vakfı)² Türkiye'de aktif olarak çalışmaktadır.

²Vakıflar kanunu altında düzenlenen dört çeşit vakıf bulunmaktadır. Osmanlı Dönemi'nde kurulmuş eski Müslüman vakıfları (286), Osmanlı Dönemi'nde Müslüman olmayan topluluklarca kurulmuş azınlık vakıfları (162) ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra nakit bağışlara dayanan "yeni" vakıflar (4585).

Kar amacı gütmeyen / gönüllü kuruluşları bir araya getiren tek parçalı bir hukuki yapı Türkiye’de bulunmamaktadır. Bunun yerine sıklıkla dernek veya vakıf olarak yapılanmaktadır. Dernekler ve vakıflar tamamen ayrı mevzuatlara sahip iki farklı kurum türüdür ve farklı 'kamu kurumlarınca idare edilirler ancak işlevleri açısından büyük benzerlik gösterirler. Son yıllarda, bu iki yapı arasındaki çizgi gittikçe bulanıklaşmış, derneğe benzer vakıfların, vakfa benzer derneklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. (TÜSEV 2011).

Sivil Toplum Kuruluşları Türkiye’nin 81 ilinde aktif olarak görev yapmaktadır ancak 2009’da olduğu gibi dağılımları pek de eşit değildir. STK’ların kentsel alanlarda, özellikle üç büyük şehirde gözle görülür bir yoğunluğu vardır, İstanbul (derneklerin %20.14’ü ve vakıfların %30.03’ü), Ankara (derneklerin %9.51’i ve vakıfların %16.80’i) ve İzmir (derneklerin %5.47’si ve vakıfların %4.47’si).

Derneklerin Coğrafi Dağılımları

Kaynak: Dernekler Dairesi, 2010

Doğu, Kuzey Doğu ve Güney Anadolu bölgelerinde STK’ların temsili oldukça zayıftır. Vakıfların kentlerde yoğunlaşması derneklere göre daha barizdir.

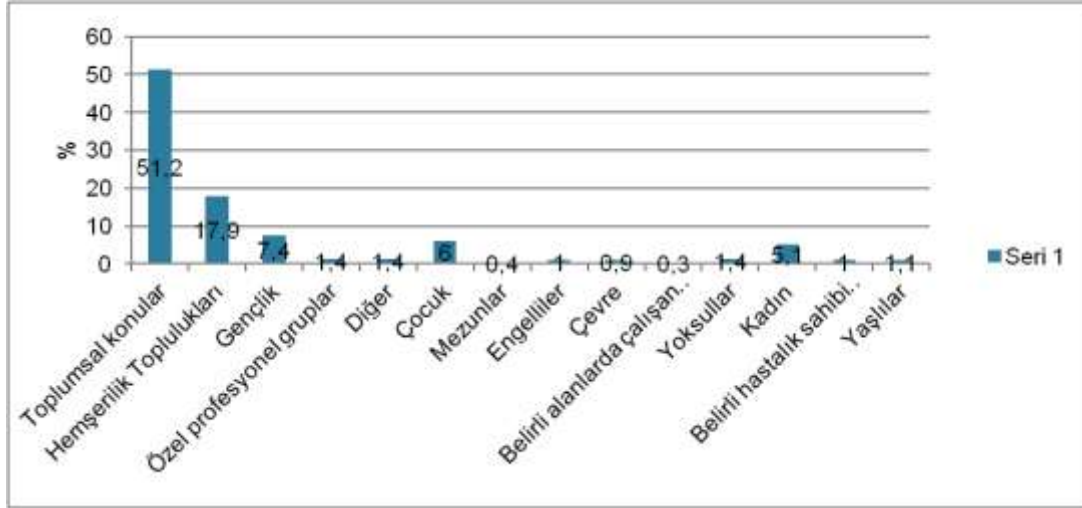
STK’lar sosyal hizmetlerde ve dayanışmada daha aktif rol almaktadır, savunuculuk ve politika esaslı etkinliklerde daha az çalışılmaktadır. Türkiye’deki tüm dernekler içinde; %18.1 dini hizmetlerin sunulmasıyla ilgilenirken, %14.3’ü spor dernekleri ve %13.7’si sosyal dayanışma kuruluşlarıdır. Bunları %10 ile profesyonel dayanışma dernekleri ve %9.5 ile kalkınma ve inşaat dernekleri izlemektedir. Bu dağılım, derneklerin yaklaşık %65’inin politik konular yerine sosyal hizmet ve dayanışma sağlama üzerinde çalıştıkları anlamına gelmektedir (DoA, 2008).

Vakıflar da, en ortak etkinlik alanları olarak sosyal yardım (%56.1), eğitim (%47.5) ve sağlık (%21.8) ile benzer bir eğilim göstermektedir. Ancak savunuculuk merkezli (kadın hakları, insan hakları, tüketicinin korunması, öğrenci ve gençliğin sorunları gibi alanlarda) STK’lardaki etkinlik ve

görünürlükteki artış kayda değerdir. (TÜSEV 2010).

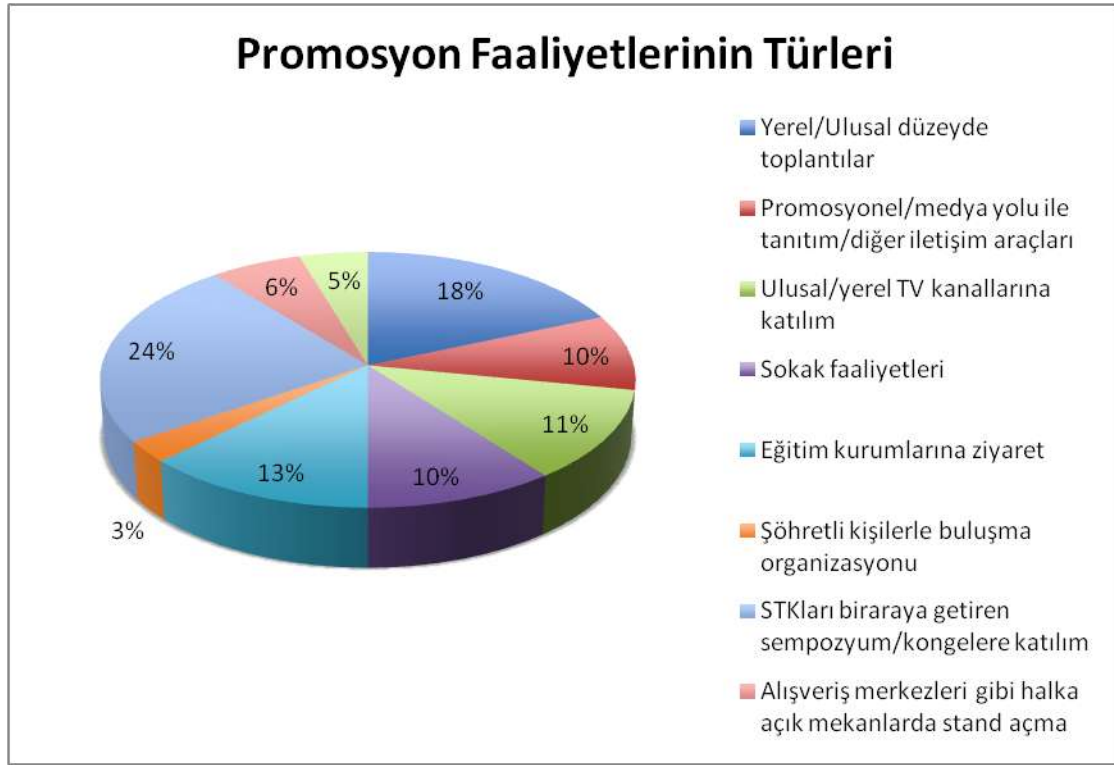
Bu çalışmaya katılan STK ve bireyler hak temelli çalışan kurumların sayıca artmakta olduğunu ve daha da önemlisi etkilerinin de arttığını belirtmişlerdir.

Aşağıdaki tablo Türkiye'deki derneklerin hedef kitlelerini göstermektedir. STK'ların stratejik olarak belli bir hedef kitle belirlemesi hala pek yaygın değildir. Bunun yerine tüm insanlık adına çalışmak gibi daha hayırsever bir yaklaşımı dile getirmektedirler.

Çalıştıkları alanların yoğunlaştığı noktalara ek olarak, yaptıkları etkinlik çeşitleri de STK'ların ağırlıklı şekilde sosyal alanlarda çalıştığını ortaya koymaktadır. İlk üç STK etkinliği olarak, sosyal toplantılar (%66.1), akşam yemeği organizasyonları (%63.1) ve ünlüler ile buluşma (%50.1) bulunmaktadır (YADA, 2010).

Bu çalışmanın bulguları da benzerdir. Anket yanıtlayan STK'lar, toplantı yapmanın (%18) veya sempozyumlara katılmanın (%24) uyguladıkları tanıtıcı etkinliklerin en sık kullanılan yöntemi olduğunu belirtmişlerdir. Bu nedenle bu yöntemler hala oldukça gelenekseldir:

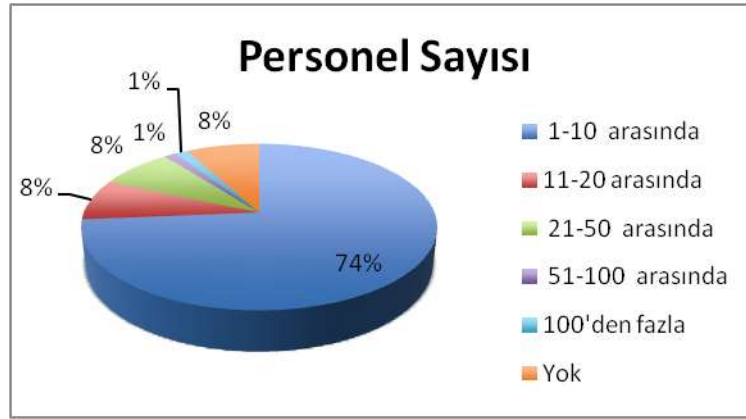

2.1.2 İnsan kaynakları ve teknik beceriler

STE 2010 çalışmasının Türkiye’deki STK’ların insan kaynaklarına dair bazı bulguları (TÜSEV 2010) aşağıda verilmiştir:

- STK’ların %57’sinin ücretli personeli yoktur. Pek çok kuruluşun insan kaynakları genelde 6-20 gönüllüden oluşmaktadır.
- STK’ların çoğunluğu insan kaynaklarından memnun değildir: Gönüllülerle çalışanların %71’i ve ücretli personele sahip olanların %85’i amaçlarını gerçekleştirmek için yetersiz personele sahip olduğundan yakınmaktadır. (STK çalışması, 2009).
- Ücretli personel pozisyonlarının yarısından fazlası (%60) idari veya mali özellik taşımaktadır, %15’i uzman nitelikli personel iken sadece %8.5’u profesyonel yöneticilerdir. Ek olarak, ücretli personele sahip vakıf yüzdesi (%71.2) derneklere (%27.2) kıyasla daha yüksektir.

Bu çalışmadaki ankete yanıt verenlerin %45’i ücretli personelin bulunmadığını teyit etmiştir. Ankete katılanların %44’ü, 5 ile 10 kişi arasında kişiyi istihdam edebilmektedir. 1 ile 10 arası personele sahip olduğunu belirten %74’ü insan kaynaklarının ağırlıklı olarak gönüllülük esasına dayandığını açıkça ortaya koymaktadır.

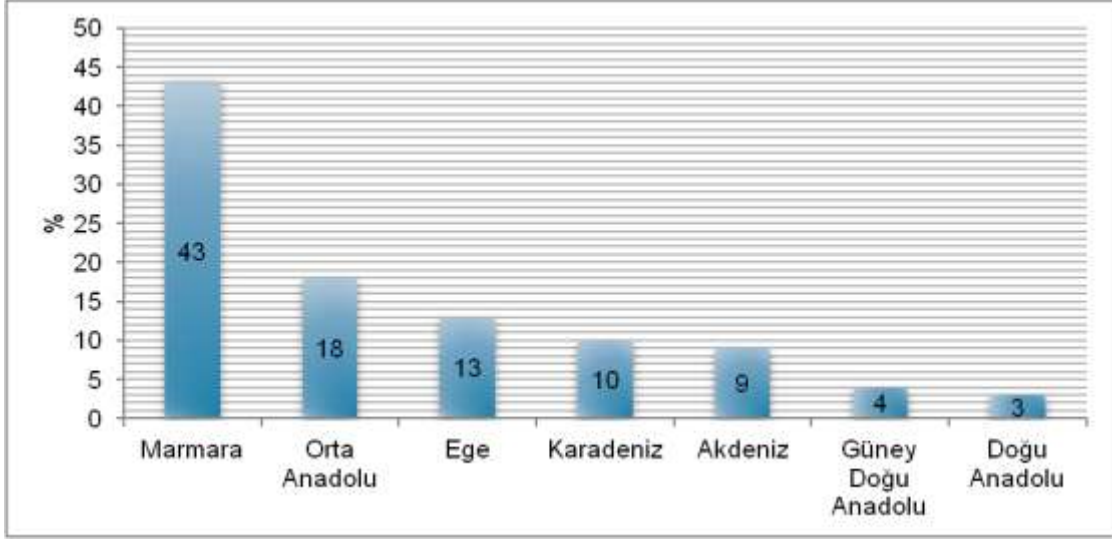
Teknolojik kaynaklar insan kaynaklarına kıyasla daha iyi durumda görünmektedir. Çoğu STK'nın telefon, bilgisayar ve internet gibi teknolojik kaynaklara düzenli erişimi mevcuttur. STK ofislerine detaylı olarak bakılacak olursa pek çoğunda masaüstü bilgisayar, ADSL internet bağlantısı, televizyon ve telefon bulunduğu göze çarpmaktadır. (TÜSEV 2010).

TABLO III. 2.2. STKların ofis altyapıları

	%
Masaüstü Bilgisayar	78,1
İnternet Bağlantısı	72,7
Televizyon	66,4
Faks	65,8
Telefon	63,1
Çok amaçlı Oda	55,1
Projektör	28,5
Dizüstü Bilgisayar	27,7
Toplantı Odası	23,2
(YADA, 2010)	

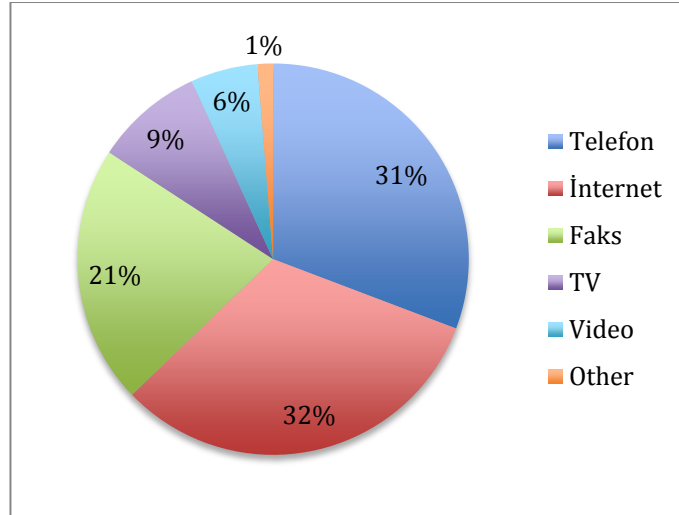
Dernekler Dairesi'nin istatistiklerine göre, Türkiye'deki derneklerin %50'si (çok önemli bölgesel farklılıklar ile) 2010 yılından beri kamu kurumlarıyla olan idari işlerinde e-dernek aracını kullanmaktadır. 2006 yılındaki %5 oranı ile karşılaştırıldığında büyük bir fark olduğu görülmektedir. (TÜSEV 2010).

Başka bir Dernekler Dairesi istatistiği ise STK'ların sahip olduğu bilgisayar oranlarını ve bunun bölgesel dağılımını ortaya koymaktadır:

Türkiye'nin bazı bölgelerinde (Doğu ve Güney Doğu Anadolu) derneklerin sadece %3-4'ü bilgisayara sahipken, Marmara Bölgesi'nde bu oran %43'e yükselmektedir, bu da neredeyse var olan tüm STK'ların yarısı anlamına gelmektedir.

Aşağıdaki tablo STK'ların sahip olduğu teknolojik araçların oranlarını ortaya koymaktadır. Yanıt verenler bu çalışma çerçevesinde yürütülen ankete katılanlardır:

STE 2010 (TÜSEV) çalışmasının bulgularını teyit ederek STK'ların çoğunluğunun telefon ve internet imkânlarına sahip olduğunu söylemek mümkündür.

STK odak grup toplantıları katılımcılarının büyük bir kısmı STK'ların çoğunluğunun gönüllü/üyeler ile etkin şekilde işbirliği yapacak teknik beceri ve

kapasiteye sahip olmadığının altını çizmiş ve bu durum anket sonuçlarında daha da çok ortaya çıkmıştır. Anketi yanıtlayan STK'lardan %14'ü gönüllü/üyelerinin aktif katılımını artırma becerisinin yetersiz olduğunu gösterir şekilde, en büyük üç sorunlarından ilkinin yetersiz gönüllü desteği olduğunu belirtmiştir. Çalışmanın bulguları bize STK'ların iç yönetimlerinde etkin ve demokratik olamamaları ile üyelerin katılımını arttıramamaları arasında bir bağ olduğunu göstermiştir.

2010 STE (TÜSEV) çalışması ayrıca kurumsallaşmaya artan bir ihtiyaç olduğu ve iç yönetim süreçlerinin işletilmesi ile ilgili bilgi ve tecrübe eksikliği olduğu gerçeğinin altını çizmektedir. Bu çalışmada bahsedilen ana zayıflıklar, STK'ların iç yönetim yapıları, sadece usulen yapılan seçimler, başkan merkezli tepeden aşağı yapılan karar alımları ve çıkar çatışmalarıdır.

2.1.4 Türkiye'deki STK'ların stratejik güçleri

2009 yılında yapılan ihtiyaç değerlendirme çalışmasını teyit eder biçimde, 2011 yılında da çalışmaya katılan STK'lar, Türkiye'deki STK'ların stratejik planlama kapasitelerinin hala çok zayıf olduğunu bildirmektedir. STK'ların çoğunluğu hala, önemli kararları (genellikle rutin faaliyetlerle konular ve proje etkinlikleri ile sınırlı olarak) yönetim kurulları tarafından etkinlikten yalnızca kısa bir süre önce alınarak günlük şekilde idare edilmektedir.

2009 yılında olduğu gibi STK temsilcileri yönetsel birimlerin –yönetim kurulları ve meclisler- zayıf performans ile çalışması ve/veya yönetim ve personele yönelik stratejik liderlik konusunda çok az şey sunması hususlarında endişelidirler. Yukarıda belirtildiği üzere, çoğu STK pratikte tüm liderlik ve yönetim kapasitesinin (ve neredeyse diğer tüm yönetim yetkilerinin) bir kişide toplandığı “tek kişilik kurumlardır”.

Anketi yanıtlayan STK'lardan yalnız %17'si otoritenin üye/gönüllülere aktarıldığını belirtmiştir. Otorite yine dernek başkanı ya da kurumun yönetim kurulunda kalmaktadır. Bu yönde yöneltilecek eleştirilerden birisi de, Türkiye'de sivil toplumda demokratik, hiyerarşi içermeyen yönetsel sistemlerin bulunmaması ve aslında yalnızca özel sektördeki yönetim yapı/sistemlerin kopyalanması şeklindedir.

2.1.5 Analitik kapasite

2009 yılında yapılan çalışmada belirlenen düşük analitik kapasite seviyesi hala geçerliliğini korumakta ve stratejik planlama eksikliği ile ilgili bir başka ana sorunu teşkil etmektedir. Türkiye'deki STK'ların sosyal analizi kullanmamaları, hedef grupları ile olan ilişkilerinin eksikliğinden dolayı, kurumların politika ve taleplerini meşrulaştırmak adına bir engel daha yaratmaktadır.

Ancak, özellikle hak savunucusu kurumlar arasında, analitik çalışmanın gerekliliğine dair farkındalık az da olsa artmış görünmektedir. Anketi

yanıtlayan STK'ların %9'u araştırma etkinlikleri ile uğraştıklarını ve %8'i de bulguları ile ilgili yayın yaptıklarını belirtmiştir.

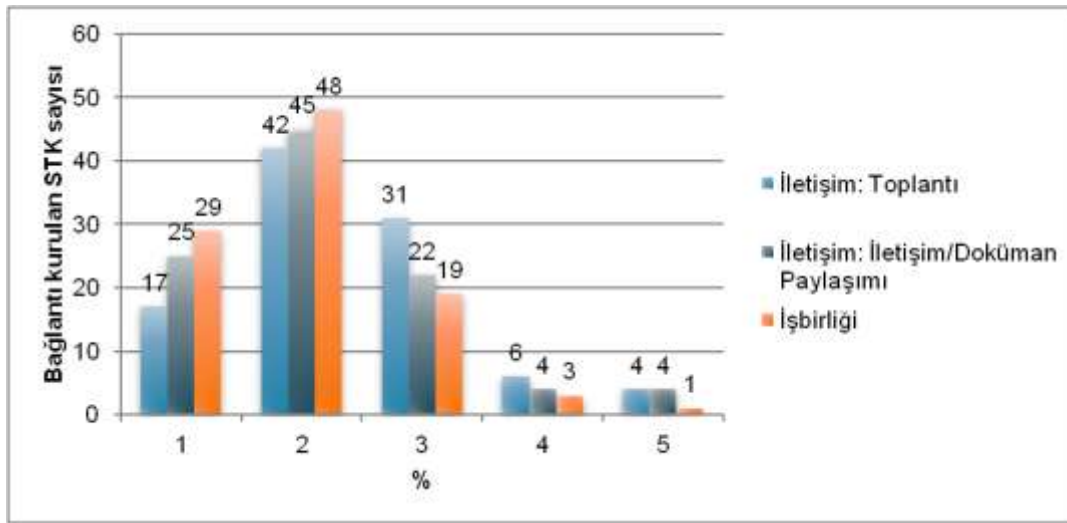
Düşünce kuruluşlar (tink-tank) ve hak savunucusu kurumlar arasındaki açıklık/bağılantısızlık 2011 yılında hala devam etmektedir.

2.1.6 Diğer aktörler ile ilişkiler – ağ oluşturma ve işbirliği

STK'lar arasında işbirliği ve ağ oluşturma düzeyi Türkiye'de gittikçe yükselmektedir. Odak grubu toplantılarına katılan STK temsilcilerinin yanı sıra mülakat yapılan kişiler, STK'ların beraber çalışmaya yönelik farkındalıklarının ve yeteneklerinin arttığını belirtmişlerdir. Bu ilişki, 2009'da olduğu gibi, resmi olmayan sektör esaslı, geçici/kısa süreli ve konu odaklı girişimler ve / veya platformlar şeklindedir.

Ankete yanıt verenlerin %59.75'i etkinliklerinde başlıca ortaklarından birinin Türkiye'deki diğer STK'lardan biri olduğunu söylemiştir.

STE 2010 çalışmasına göre: "Araştırılan kuruluşlardan % 82.9'u geçen üç ayda en az bir kuruluşla buluşmuş ve %75.4'ü bilgi alışverişinde bulunmuştur. Aynı çalışmadan alınan aşağıdaki şekil bu ilişkileri göstermektedir:

STE 2010 çalışmasının danışma komitesi şu gerçeğe işaret etmektedir: "STK'ların büyük bir bölümü geçen aylarda en fazla 5 kuruluşla temas kurmuştur, bu da sektörde çoklu ortaklıkların ve büyük ağların fazlaca yaygın olmadığına işaret etmektedir".

Bu gelişen durum, Türkiye'de yoğunlaşan siyasi kutuplaşmalardan olumsuz olarak etkileniyor görünmektedir. Yıllardır etkili olan kimlik politikası, son zamanlarda sivil toplumda kutuplaşmayı derinleştirmiş ve bazı yanıt verenlerin ifade ettiği gibi sivil toplum bu bakımdan krize girmiştir.

STK – STK işbirliği anlamında en önemli zayıf noktalardan birisi ise farklı alanlarda/ sahalarda çalışan STK’lar arasındaki işbirliğidir. Pek az sayıda olan böylesi işbirliği ve diyalogun örnekleri (bazı kadın ve çevre kuruluşları arasında) çok verimli ve etkili olmuş, her iki hareket için de yeni iş / yoğunlaşma alanları yaratmıştır. Ancak genel olarak STK’larla çalışma eğilimi içinde olan kuruluşlar kendi alanlarındaki STK’ları tercih etmekte, diğer STK’ların getirebileceği yaklaşımlardan ve ufuklardan faydalanamamaktadırlar.

Türkiye’deki STK’ların bir başka zayıf yönü uluslararası düzeyde işbirliği ve ağ oluşturmadır. STE 2010 (TÜSEV) çalışmasına göre STK araştırması katılımcılarının %58’i hiç bir belge ve bilgi paylaşmamışken, %63’ü hiç bir uluslararası ortakla işbirliğine girmemiştir. Benzer şekilde, STK’ların sadece %28’i bir uluslararası ağa veya şemsiye kuruluşa üye olduğunu belirtmiştir. (STK’lar, 2009).

İstanbul ve Ankara şehirlerinin daha yüksek oranda uluslararası ağ oluşturma seviyelerine sahip olduğu Türkiye’de, uluslararası ağ oluşturma seviyelerinde bölgesel değişiklikler olması oldukça açıktır. Çalışmadaki odak grubu katılımcıları aradaki bu büyük farkın en önemli nedenlerinden biri olarak insan kaynaklarına dikkat çekmiştir; İstanbul ve Ankara STK’larının diğer lisansları konuşan gönüllü veya profesyonelleri daha kolay bulabilmeleri işaret edilmiştir. Sivil Toplum Diyalogu Hibe Programı bu ihtiyacı karşılamaya yönelik olarak STK’lara çeviri hizmeti sağlamaktadır.

STK’lar ve ticaret odaları, meslek odaları ve siyasi partiler gibi diğer kar amacı gütmeyen aktörler arasındaki ilişkiler fazla değişmemiştir. Bu kuruluşlar, çoğunlukla STK’ları güçsüz ve dolayısı ile nispeten etkisiz bulduklarından, STK’lar ile çalışma konusunda fazla istekli değildirler. Bu değerlendirme, STK’ların zaten genellikle erişmekte güçlük çektikleri ana medya kanalları ile olan ilişkilerini de olumsuz biçimde etkilemektedir. STK’ların işbirliği arayışını güçleştiren bir başka husus da medyanın siyasi kutuplaşmasıdır.

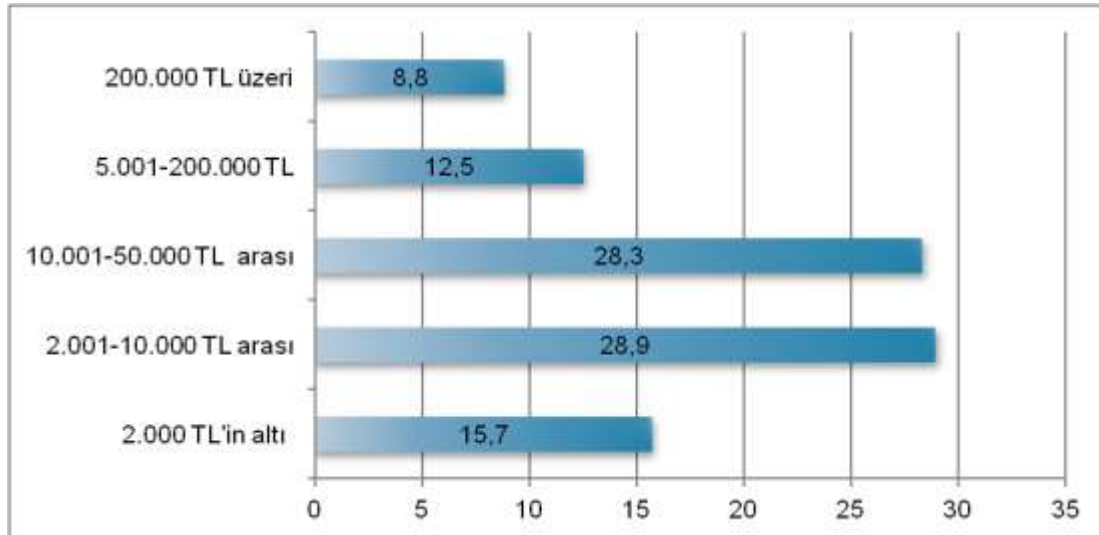
Yukarıda anılan STK Konsorsiyumu Projesinin ana bileşenlerinden bir diğeri kapsamında sivil ağların ve platformların desteklenmesi ve haritalama çalışmaları söz konusu olacaktır.

2.1.7 Maddi ve finansal istikrar ve dayanıklılık & 2.1.8. Kurumsal sürdürülebilirlik

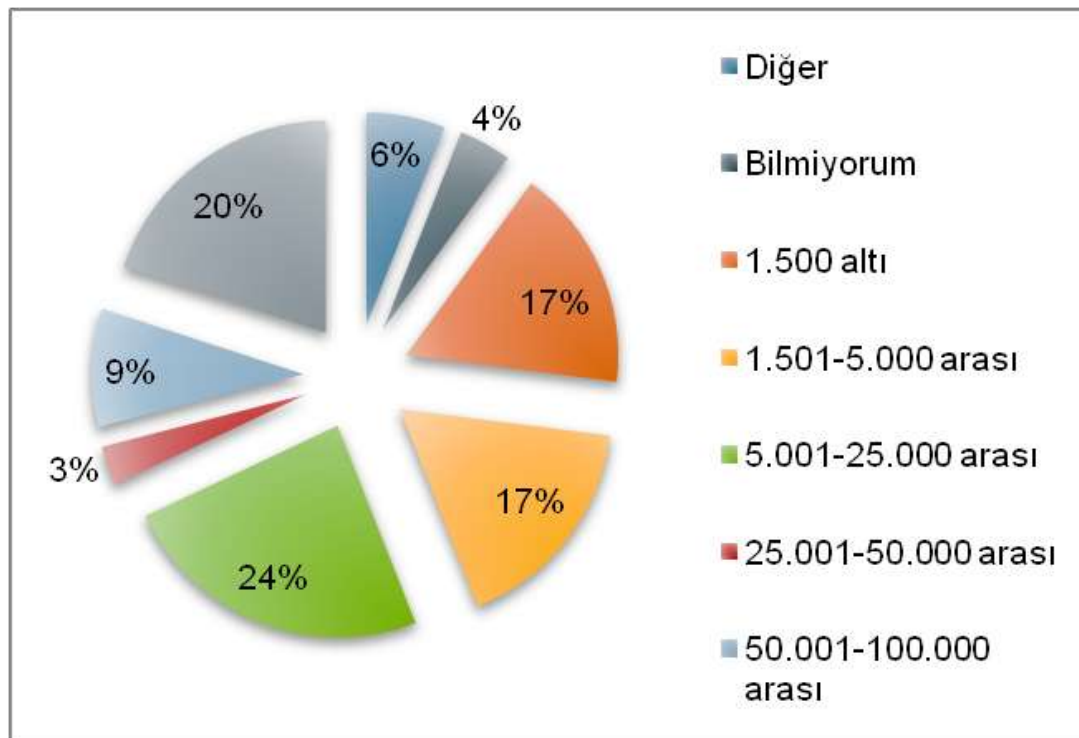
2010 STE (TÜSEV) çalışmasına göre, “yıllardır artan bir eğilim gösterir şekilde STK’ların %79’u mali kaynaklarını yeterli bulmamaktadır. STK’lar mali kaynak yetersizliklerini en önemli zayıflıkları olarak görmekte (YADA, 2010) ve ilk ve en önemli önceliklerini mali destek olarak algılayarak, enerji ve zamanlarını etkinlikleri için daha fazla gelir elde etmeye kanalize etmektedirler.”

Bu ihtiyaç değerlendirme çalışması da benzer bulgular sunmaktadır: Anketleri yanıtlayan STK’ların %70’inden fazlası en önemli üç sorunlarından birini mali kaynak yetersizliği olarak bildirmiştir.

Yine 2010 STE çalışmasına göre: “Kurumlar etkinliklerini nispeten asgari finansman ile yürütmektedir. STK’ların nerede ise yarısının (%44.6) yıllık geliri 10.000 TL’nin (yaklaşık 5.000 Euro), önemli bir grubun da (%15.7) yıllık geliri 2.000 TL’den (yaklaşık 1.000 Euro) azdır. Vakıflar yıllık gelir açısından (386.312 TL) derneklere kıyas ile (45.961TL) daha yüksek senelik gelire sahiptir (YADA, 2010)”:

Aşağıdaki tablo STK’ların bu ihtiyaç değerlendirmesi çalışması içinde gerçekleştirilen ankete verdiği yanıtları içermektedir:

Görüldüğü üzere yanıt verenlerin %17'si yıllık bütçelerinin 1.500 TL'nin altında

olduğunu söylemiş, %17 ise 1.501 ile 5.000 TL arasında olduğuna işaret etmiştir.

STE 2010 çalışmasının danışma kuruluna katılanlar küçük miktarda gelirden ziyade sürdürülebilirlik konusunu vurgulamakta; sektörde mevcut olan proje hedefli fon yaratma etkinliklerini eleştirmektedirler. Bu konu ihtiyaç değerlendirmesi çalışmasına katılanlar tarafından da dile getirilen başlıca eleştiri olmuştur.

Fon yaratma ve finansman yönetimine dair bilgi eksikliği, aynı zamanda bazı büyük STK'ların mevcut tüm yerel bağışları kendine çektiği gerçeği, sorunun bazı nedenleri arasında sayılmaktadır. Doğrudan bireysel ve şirket bağışlarının daha küçük ve pek de fark edilmeyen STK'lara yapılmasını sağlayacak mekanizmaların olmamasından da söz edilmiştir. Yeni yerel hibe programlarının ve topluluk vakıfları gibi mekanizmaların ortaya çıkışı gibi bazı gelişmeler olmasına rağmen, bunların etkisi henüz görülmemiştir. (TÜSEV 2010).

3. SİVİL TOPLUMUN KİLOMETRE TAŞI NİTELİĞİNDEKİ BAŞARILARI, ETKİLERİ VE GÜÇLÜKLER

3.1 Kilometre taşı niteliğindeki başarılar ve ülkedeki etkileri

2009 yılı çalışmasında da belirtildiği üzere, kadın haklarının geliştirilmesine dair kadın hareketi, ülkedeki kilometre taşı niteliğindeki STK başarıları açısından iyi bir örnek olarak belirtilmiştir. Ceza yasası ve medeni yasanın reformu hala başarılı sivil kampanyanın önemli çıktıları olarak kabul edilmektedir. Dahası, kadın örgütlerinin geçici ağ ve inisiyatif oluşturma, sürdürme, hızla ve etkili biçimde ortak hareket etme becerileri ve ülkenin farklı bölgelerindeki artan faaliyetleri (hem örgütlenme hem faaliyet alanının geliştirilmesi bakımından) önemli kazanımlar olarak anılmaktadır.

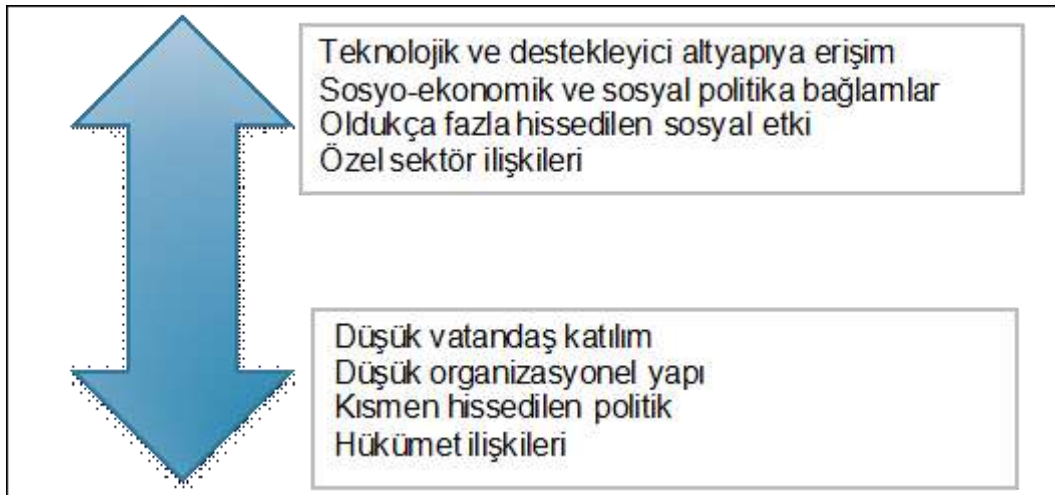
Sınırlı da olsa hak temelli STK'ların yerel ve ulusal düzeyde hem yerel hem de ulusal düzeylerde medyada giderek daha fazla yer alarak, daha görünür hale gelmiştir. Sosyal medya araçlarının yükselişi ve kullanımlarındaki artış insan hakları kuruluşları için etkili bir görünürlük ve alan sağlamaktadır. "İrkçılığa ve Milliyetçiliğe Dur De" (33.597 facebook üyesi), Vicdani Ret Girişimi (6.000 facebook üyesi), İnsan Hakları Ortak Platformu (İHOP) ve elektronik bülteni olan İzlem (4.000'den fazla bireye ulaşıyor) gibi girişimler, insan hakları gündemi oluşturma konusunda etkilidir. Bu ve benzeri girişimler insan hakları ve demokrasi ile ilgili konularda kamuoyunda farkındalığı arttırmaktadır.

2009'dan bu yana mevcut olan bir diğer önemli sivil toplum girişi ise Hidroelektrik Santrallerine(HES) karşı mücadeledir. Çoğu kişiye göre, bu hareket siyasi eleştiri için yeni bir deneyim alanı olmasının yanı sıra en önemli sivil toplum direnişlerinden biridir. Merkezi olarak koordine edilen bir özellik taşımaktan ziyade, bu hareket ademi merkezîyetçi bir yaklaşıma sahiptir. Bu girişim, köydeki girişimlerle şehir merkezli çevre aktivistlerinin (Karadeniz İsyandadır Platformu, Derelerin Kardeşliği Platformu, Türkiye Su Meclisi vb.) platformları arasında başarılı ve güçlü bir işbirliğidir. Mücadele, sosyal adalet perspektifinden, su gibi doğal kaynakların kamu mülkiyetinde olduğunu sosyal

adalet bakış açısı ile çeşitli yaratıcı eylemler ve araçlar kullanarak (sokak protestoları, davalar, sosyal medya, belgeseller, sokak sanatı vb.) herkese hatırlatmayı amaçlar. Birçok kimse için bu girişimler, gücünü kanıtlayarak kırsal alanla kent arasındaki elzem bağlantıyı başarılı şekilde canlandırmış ve yeniden kurmuştur. HES'e karşı mücadele bu şekilde, Türkiye'de daha fazla incelenmesi ve diğer STK'lar tarafından öğrenilmesi gereken aktivizm için yeni bir alan yaratmış, yeni bir yaklaşım ve yeni bir nefes getirmiştir.

Türkiye'deki sivil toplum içerisinde gerçekleşen yukarıda sözü edilen kilometre taşlarına ve gelişmelere ek olarak, 2010 yılı Sivil Toplum Endeksi (STE) çalışması bulguları "teknolojik ve destekleyici altyapıya erişim", "sosyo-ekonomik ve sosyal politika bağamları", "oldukça fazla hissedilen sosyal etki" ve "özel sektör ilişkileri" konularında gelişmeler olduğunu ortaya koyar.

Aşağıda yer alan 2010 yılı Sivil Toplum Endeksine ait şekil, Türkiye'de zaman içerisinde sivil toplumun güçlü ve zayıf yönleri arasındaki karşılaştırmayı göstermektedir (2005- 2010):

3.2 Sivil Toplum Kuruluşlarının geçmişte karşılaştığı güçlükler- Etkiyi engelleyen etmenler

Yukarıda verilen şekilde gösterildiği üzere ve 2010 yılı STE çalışmasına göre, "yetersiz vatandaş katılımı ve zayıf teşkilat yapıları Türkiye'deki Sivil Toplum kuruluşları için başlıca güçlüklerdir. Bu temel zayıflıklara ek olarak, hükümetle olan ilişkilerle beraber göz önüne alındığında STK'ların etkisinin daha kötüye gittiği algılanmaktadır."

Hem 2010 Sivil Toplum Endeksinde hem de bu İhtiyaç Analizi çalışmasında yanıt veren sivil toplum temsilcileri en acil çözüm bekleyen hususlar arasında, sivil topluma **vatandaş katılımının eksikliği**ni ikinci sıraya (mali kaynakların eksikliği mütakiben) koymuştur. Üye sayısını arttırma, gönüllülerle işbirliği yapma ve gönüllüleri eylem için harekete geçirme konularında kapasitelerinin

geliştirilmesine dair ortak bir ihtiyaç mevcuttur.

2009 yılı ihtiyaç analizi bulgularını teyit ederek, sivil toplumun kamu tarafından kabul görmesi ve anlaşılması giderek artsa da genel anlamda “*STK’ların genel kamuoyu tarafından yeterince desteklenmemesi ve vatandaşların hala STK faaliyetlerini desteklemede gönülsüz oldukları*” söylenebilir. ; *STK’ların genel olarak kamu ile iletişim kurmada, hedef gruplarının ihtiyaçlarını araştırmada ve bunları ele almada, topluluğu harekete geçirmede ve programlamalarına ve faaliyetlerine katılımı teşvik etmede yetersiz olduğu* ” söylenebilir.

Teşkilat düzeyine ilişkin olarak STK’lar “*yetersiz kurumsallaşma düzeyleri, sorunlu yönetim yapıları ve yetersiz kaynak ve ilişkilerle*” faaliyette bulunmaktadır (STE 2010). Çok sayıda STK’da katılım düzeyleri düşüktür, demokratik yönetim mekanizmaları, hesap verilebilirlik ve şeffaflık prosedürleri hiç uygulanmamakta ya da düzgün şekilde çalışmamaktadır. Ayrıca “*STK’lar, eşit fırsatlar, çalışma standartları ve çevre standartları gibi değerlerin çok nadir belge haline getirildiğini ve halkla şeffaf bir şekilde paylaşıldığını ve bunun da uygulamayı istismar ve suiistimale açık hale getirdiğini rapor etmiştir*” (STE 2010).

Kurumsal yapıyla devam edersek, sivil toplum aktörleri arasında işbirliği ve ağ oluşturma konusunda ilerleme olsa da, halen diğer STK aktörleri ile ilişkide olmayan yüksek oranda STK mevcuttur. Dahası, işbirliği yapan ve ağ oluşturan STK’lar, bu ağların dışına çıkmak için herhangi bir çaba sarf etmeden sadece küçük bir kuruluş grubu ile bu işbirliğini yapmaktadır. Bu sebeple ortak paydada hareket etme becerisi oldukça zayıftır ve savunuculuk yoluyla kamu politikasını etkileme olanakları doğrudan zayıflatmaktadır.

Yukarıda adı geçen hak temelli STK’ların kilometre taşı niteliğindeki çabalarına rağmen (kadınlar, çevre, insan hakları, ayrıca azınlıklar ve LGBT), 2009 yılında olduğu gibi, sivil toplum hala **kamu politikasını etkileme** konusunda düşük bir performans sergilemektedir. Bir taraftan da, STK’lar “*savunuculuk ve politika odaklı faaliyetleri daha seyrekken, sosyal hizmetler ve dayanışmada daha aktif olma eğilimindedir. Derneklerin yaklaşık %65’i politika konularında çalışmakta, onun yerine sosyal hizmet sunma ve dayanışma konularında faaliyet göstermektedir. (DoA, 2008). Vakıfların da en yaygın faaliyet alanları olarak sosyal yardım (%56.1), eğitim (%47.5) ve sağlık (%21.8) konularına benzer bir eğilimi vardır*” (STE 2010). Öte yandan kamu politikasını etkilemekle konusunda çalışmalar yapan STK’ların önemli bir kısmı savunuculuk için kaynaklara ya da becerilere sahip değildir.

Hükümet ve sivil toplum ilişkileri söz konusu olduğunda ilişkiler, 2009’dan beri STK’ların algısına göre daha da kötüleşmiş gibi görünmektedir. Yasal çerçeve oldukça sınırlı olmaya devam ediyor; sivil toplum, 2000’li yılların başından itibaren oluşturulmaya başlayan yasal reformlardan ve katılım mekanizmalarından beklediğini bulamamıştır. STK temsilcileri, 2009 yılında olduğu gibi, hükümet/ kamu ile çalışmak için uygulanabilir katılım/ danışma mekanizmalarının olmadığını ya da var olanların etkisiz ve belirsiz olduğunu ifade etmektedir.

3.3. Güçlüklerin ve TACSO 2'nin Bu Güçlükleri Aşmadaki Potansiyel Rolü

İhtiyaç analizinin ilk bulgularını müteakiben, TACSO Türkiye ekibi bulguları ve güçlükleri tartışmak ve TACSO 2 faaliyetleri için bir strateji önermek için bir Ulusal Danışma Kurulu (UDK) toplantısı organize etmiştir. Bu toplantıda Türkiye'deki sivil toplumu etkileyen temel eğilimlere ilişkin analiz tartışılmış ve bu analizlere istinaden Türkiye'de sivil toplumun güçlükleri aşmasını destekleyecek faaliyetler/stratejiler ele alınmıştır. Analiz, aşağıda yer alan temel alanlar ve ilgili faaliyet önerilerini ortaya çıkarmıştır:

1. Genel olarak sivil katılım ve STK'ların içinde katılım düzeyleri düşük

- Diğer ülkelerden örnekler incelenerek, buradaki uygulamaların Türkiye'deki ihtiyaçlara yönelik olarak hayata geçirilmesi için prensipler ve öneriler geliştirilebilir
- STK'lar arasında şeffaflık ve hesap verebilirlik konusunda farkındalık yükseltilmelidir
- Diğerlerinden öğrenme pratiği iyi örneklerin yaygınlaşmasını sağlama önemlidir. Katılımcı süreçlerin iletildiği, eşitlikçi ve hiyerarşik olmayan karar alma biçimleri olan kuruluşlar (kadın hareketinden ve çevre hareketinden kuruluşlar) iyi örnekler olarak ele alınabilir.

2. Karar alma mekanizmalarına katılım düzeyi düşüktür

- Sivil ağlar ve platformlar desteklenmelidir
- Türkiye'de karar alma süreçlerine ilişkin süreç ve bu süreci etkileme yol ve metotları konusunda bilgi ve deneyim oluşturulmalı ve bu bilgiler STK'lar için ulaşılabilir hale getirilmelidir
- STK'ların savunuculuk kapasitesi geliştirilmelidir
- Politika geliştirme alanında çalışan STK'lar desteklenmelidir
- AB ülkelerinden ve Türkiye'den iyi örnekler tanıtılmalı ve bunlara ilişkin farkındalık yaygınlaştırılmalıdır
- Tematik ve farklı temaları bir araya getiren çalışma grupları oluşturulmalıdır
- Özellikle gelecek yıllarda, anayasa reformu konusunda çalışan STK'lara ve inisiyatiflere destek sağlanmalıdır
- Kamu- sivil toplum diyalogu için uygulanabilir mekanizmalar geliştirilmeli ve önerilmelidir
- Politik kutuplaşmalardan büyük oranda etkilenen ve ortak payda arayan gruplar için kolaylaştırma destekleri sağlanmalıdır
- Hibe programlarının erişilebilirliği arttırılmalıdır (dil, şekil vb. alanlarda)
- Yasal çerçeveye referansla uygulama sorunları açıkça belirlenmeli ve bunlara ilişkin reformlar önerilmelidir.

3. Sivil toplum sektörünün ve yapılarının (yeniden) tanımlanması

- Sivil toplum içinde diyaloga giderek artan bir ihtiyaç söz konusudur. Bu nedenle STK'ların kendi aralarında temel kavramlara ve tanımlara, varlık nedenlerine, problemlere ve metotlara ilişkin müzakereler gerçekleştirecekleri olanaklar yaratmak gerekir.
- Farklı sektör ve tematik alanlardan STK'ların bir araya gelmesi desteklenmelidir
- Sivil toplum örgütlerini bir araya getirecek fuarlar, diyalog toplantılar desteklenmelidir.

Aynı toplantıda, TACSO'nun güçlü yönleri ve öncelikleri ve diğer paydaşların planlanan projeleri/ faaliyetleri de tartışılmıştır. Bu analizin sonucu olarak, TACSO proje Ulusal Danışma Kurulu (UDK) toplantısı katılımcıları aşağıda verilen yaklaşımların ve yöntemlerin tüm TACSO 2 eylemlerinde hakim görüş olmasını önermiştir:

- Sivil ağları, platform ve inisiyatifleri (talepler bazında) desteklemek, Batı Balkanlar, AB ve Türkiye'deki STK'lar arasında diyalogu güçlendirmek. Bu yaklaşım; Türkiye'deki STK'ların çoğunluğun uluslar arası ağlarla ilişki kurma kapasitesinin düşük olduğunu gösteren ihtiyaç analizi çalışması bulguları ile de uyumludur. STK'ların çalışmalarında ortak bulmalarını sağlayacak "eşleştirme" desteği için TACSO'nun çabalarının gerektiği, ihtiyaç analizi kapsamında gerçekleştirilen odak grup ve bireysel görüşmelerde de ortaya konmuştur.
- Tematik açıdan iyi/ en iyi örnekler; alınan dersler- öğrenilenlerin paylaşılması.
- Benzer müdahaleler üzerinde çalışan diğer paydaşlarla (Konsorsiyum projesi; AB; kamu kuruluşları vb.) eylemlere ilişkin zamanında bilgi akışının sağlanması ve tüm eylemler arasındaki sinerjiyi güçlendirmek için yakın bir işbirliği kurmak. TACSO, projenin UDK olanağı sayesinde (kamu kurumları, AB Türkiye Delegasyonu ve çoğu STK konsorsiyumu üyelerinin de içinde bulunduğu temsilcilerinden oluşan kurul) AB tarafından desteklenen projeler ve kamu kurumları arasında bilgi alışverişini ve sinerjiyi güçlendirmek için çalışmalar yapabilir.
- Kısa süreli ve "sınıf tipi" eğitimlerden kaçınmak ve bireyler yerine kuruluşların daha uzun vadeli kapasite geliştirmesine odaklanmak.

4. SONUÇLAR

4.1 Projeyle ilişkili stratejik konuların özeti

2010 Sivil Toplum Endeksi çalışmasının belirttiği ve TACSO Türkiye için yapılan ihtiyaç analizinin bulgularının teyit ettiği üzere "*Türkiye'deki sivil toplum güçlü yönlerden çok zayıf yönleri ortaya koymaya devam etmektedir.*" TACSO Türkiye'nin 2009 ihtiyaç analizi raporunun birçok yerinde alıntılanan 2005 STE çalışması, " sivil toplumun üzerinde etkili olan *birçok mevcut sınırlamaya ve bu*

süreçte ilgili zorluklarla karşılaşmasına rağmen sivil topluma ilişkin yükselen bir eğilim olduğunu” öne sürmüştür. 2010 STE çalışması, Türkiye’deki sivil toplumun hala geçiş sürecinde olduğu sonucunu doğrulamakta, ancak şunu öne sürmektedir: **“Türkiye’deki sivil toplum büyük bir dönüm noktasıyla karşı karşıyadır: Sivil toplum ya Türkiye’deki sosyal ve siyasi yaşamdaki vazgeçilmez rolünü derinleştirmek için güçlü yönlerini kullanacak ya da durgunluk sürecine girecektir.”** Birçok sivil toplum aktörü bu ihtiyaç analizi çalışması bağlamında yürütülen odak grup toplantılarında ya da bireysel görüşmelerde benzer ifadeleri dile getirmiştir. Bazı yorumlar oldukça güçlü ifadeler taşıyarak, Türkiye’deki sivil toplumun içerisinde bulunduğu durumu “kriz” olarak tanımlamıştır. Bu ihtiyaç analizinin bulgularına istinaden aşağıdaki noktalar öne çıkarılabilir:

- **Sivil katılım/halkın katılımı** Türkiye’de düşük düzeyde olmaya devam etmektedir, bu sebeple sivil toplum büyük oranda halkın büyük bir kısmından ayrı kalmıştır. Dahası, destekçileriyle olan etkileşim ve ilişkilerin zayıflığı da meşrulukla ilgili sorulara yol açmaktadır.
- Türkiye’deki sivil toplum, genel olarak sivil topluma ilişkin önemli konuların diyalogu güçlendirerek tartışılabileceği önemli **öz eleştiri** forumlarından ya da alanlarından yoksundur.
- **Yasal çerçeve** sınırlayıcı ve bürokratik olmaya devam etmektedir ve bu sebeple sivil toplum katılımını teşvik etmemektedir.
- **Kamu- sivil toplum ilişkileri için katılım ve/veya danışma mekanizmaları** halen çok zayıf ya da belirsizdir ya da mevcut değildir.
- STK’lar **kamu politikasını etkileme** anlayışından ve/veya becerilerinden yoksundur ve STK’ların çoğu halen, genelde kamunun/hükümetin sorumluluğunda olan hizmetleri (eğitim, sağlık, yoksulluk yardımı, sosyal dayanışma ve sosyal hizmetler vb.) yerine getirmektedir ve sadece sınırlı sayıda kuruluş haklar ve hak odaklı politikalar üzerinde çalışmaktadır.
- **Katılımcı demokratik yapıların** eksikliği, organizasyonlar ilgili yenilikçi formların eksikliği, yetersiz mali kaynaklar ve insan kaynakları, şeffaflık ve hesap verilebilirliğin eksikliği ve diğer kuruluşlarla ilişki düzeyinin düşüklüğü; organizasyonla ilgili zayıflıkların en önemlileri olarak belirlenmektedir.
- STK’lar arasında dayanışma/ işbirliği ağları oluşturmada dikkate değer bir gelişme olmasına rağmen, bu gelişmeler hala sınırlıdır ve çoğu durumda tematik olarak organize edilmektedir. Bu sebeple farklı alanlarda/ temalarda çalışan sivil toplum aktörleri arasındaki diyalog fırsatları çok sınırlıdır.
- Özellikle uluslar arası düzeyde ağ oluşturma ve ortaklık becerileri hala zayıftır ve bunun sebebi büyük oranda dil engelleri olmakla beraber, bu durum diğer ülkelerdeki muhtemel kuruluşlara ilişkin bilginin eksik olmasından da kaynaklanmaktadır.
- Hükümet-sivil toplum ilişkilerinde büyük ölçüde hukuki reformların uygulanamamasından kaynaklanan zorluklar mevcuttur. (STE 2010)

- Sivil toplum aktörleri, fon sağlayan kuruluşlar ve halk arasındaki iletişim ve koordinasyon çok zayıftır. Bu nedenle, 2009 yılının bulgularını tekrar teyit edecek olursak, proje; **hükümet, fon sağlayan kuruluşlar ve sivil toplum arasında aracılık yapmak** için oldukça iyi konumlanmıştır. TACSO 2, yukarıda sayılan güçlüklerle istinaden, farklı aktör ve fon sağlayan kuruluşlar aracılığı ile sivil topluma destek sağlayan inisiyatiflerle yakından işbirliği içinde olma bakış açısını taşımaktadır. Bu işbirliğinin önemli araçlarından biri Proje UDK'sının sağladığı olanaktır, zira kurul, sivil toplum ve kamudan geniş temsil niteliği yüksek bir yelpazeyi içermektedir.

4.2 İhtiyaç analizi sonuçları

Sivil toplum çevresi

2009 yılında olduğu gibi, yasal çerçeve hala kısıtlayıcıdır, kanunlar tutarsız şekilde uygulanmaya devam etmektedir ve Avrupa Komisyonu'nun 2011 İlerleme Raporu'nda da belirtildiği gibi, özellikle insan hakları ve demokratik yönetim alanlarında savunuculuk ve izleme konusunda çalışan STK'lara yönelik *"orantısız kontrollere ve mevzuatın sınırlayıcı şekilde yorumlanması"* söz konusudur." Sivil toplum aktörleri gelecekteki reformlar için süregelen çabaların varlığını olumlu olarak değerlendirmektedir, ancak bu çabaların sonuçlarını temkinli şekilde bekliyorlar.

2009 yılı ihtiyaç analizi çalışmasında da belirtildiği üzere, STK'lar için **mali çerçeve ve vergi çerçevesi** de *"bağış toplama konusundaki bürokratik sınırlamalar, STK'lar için vergi muafiyetinin düşük oranlarda olması; potansiyel bağışçıların bağışları için geniş teşviklerden faydalanmasını sağlamak için zorunlu olan kamu yararı statüsünün elde edilmesi için sivil toplum kuruluşlarının maruz kaldığı için keyfi ve belirsiz süreçler"* sebebiyle hala tatmin edici olmaktan uzaktır.

Fon miktarları ve yapıları Türkiye'deki farklı ve gelişmekte olan sivil toplumu karşılayamamaktadır. Türkiye'deki sivil toplumun mali ve kurumsal kaynakları göz önünde bulundurulduğunda, hibe miktarları ya çok düşük ya da çok fazla tematik proje odaklıdır, bu nedenle sivil toplumun organizasyonla ilgili ihtiyaçlarını karşılamada yeterli değildir. Hükümet hala sivil toplumun düzenli fon sağlayıcısı değildir ve İçişleri Bakanlığı'nın (İB) yeni fon programına rağmen hükümetin sivil topluma katkısı oldukça azdır.

Özel sektör'ün sivil topluma ilişkin fonları da yetersiz olmaya devam etmektedir ve fonların çoğu hizmet odaklı faaliyetler için sağlanmaktadır. Dahası, özel sektör fonları ekonomik kriz sebebiyle ciddi bir azalma göstermiştir. Bununla birlikte özel sektör fonları gelişmektedir (STE 2010 raporu) ve daha fazla büyüme için potansiyele sahiptir.

2009 yılında olduğu gibi ve yukarıda bu raporun ilgili bölümlerinde de bahsedilen birtakım küçük ilerlemelere rağmen düzenli katılım/ sivil toplumla diyalog için somut ve kurumsallaşmış hükümet yapıları mevcut değildir.

Sivil katılım ve halkın sivil topluma yönelik algısı gelişmektedir, bu alan henüz ancak halen başlangıç düzeyindedir ve sadece nüfusun oldukça küçük bir kısmı sivil toplum faaliyetlerine katılmaktadır. Bununla birlikte, 2010 STE çalışması, *“nüfusun oldukça dar ve sınırlı bir kısmının Türkiye’de sivil topluma katılmasına rağmen, bu kesimin katılımlarının oldukça yoğun ve sık olduğunu”* belirtmiştir. Bu çalışmaya göre, *“örneğin, % 30 oranında sosyal gönüllü, % 21.6 oranında siyasi gönüllü, % 11.5 oranında sosyal üye ve % 16.6 oranında siyasi üye en az iki STK’da aktif olarak görev almaktadır.”*

Bu bulgu, son zamanlarda yapılan bir başka çalışma olan Türkiye’de Değerler Araştırması (2011, Yılmaz Esmer) ile de desteklenmektedir. Çalışma, her yıl yapılan Dünya Değerler Araştırması’nın bir parçasıdır. Bu çalışmanın bulguları da *“hiçbir zaman toplu bir imza kampanyasına katılmayacaklarını”* söyleyen katılımcı sayısında azalma olduğunu göstermektedir. Bu verinin geçtiğimiz yıllarda araştırma kapsamında sürekli bir artış gösterdiğini belirtmek gereklidir. Aşağıdaki figür 1990’dan beri aynı soruya verilen yanıtlardaki değişimi göstermektedir:

1990	46%
1996	45%
2000	44%
2001	44%
2006	53%
2011	61%

STK’ların organizasyona ilişkin kapasiteleri

Sivil Toplum Kuruluşları Türkiye’nin 81 ilinin tümünde aktiftir, ancak 2009 yılında olduğu gibi dağılımları hala oldukça dengesizdir. Kentsel alanlarda, özellikle de üç büyük şehir olan İstanbul, Ankara ve İzmir’de belirgin bir STK yoğunluğu vardır.

STK’lar, sosyal hizmetlerde ve dayanışmada daha aktif olma eğilimindedir, bu durum savunuculuk ve politika odaklı faaliyetleri daha seyrek hale getirir. Derneklerin yaklaşık % 65’i politika konularında değil, onun yerine sosyal hizmetler sağlama ve dayanışma üzerinde çalışmaktadır (Dernekler Dairesi, 2008). Bu durum vakıflarda da oldukça benzerdir.

Türkiye’deki STK’ların yarısından fazlasının ücretli personeli yoktur ve aktif gönüllü sayıları genellikle 10 kişinin altındadır. 2010 STE çalışmasına göre, *“gönüllüleri olan STK’ların % 71’i ve ücretli personeli olan STK’ların %85’i amaçlarını gerçekleştirmek için yeterli insan kaynaklarının olmadığını bildirmektedir.”* Dolayısıyla, bu boyut çalışmada belirlenen zayıflıkların önemlilerinden biridir.

Savunuculuğu sürdürmek ve politika diyaloguna katılım için STK kapasiteleri fazlasıyla sınırlıdır.

STK'ların çoğu, kurumsal yönetim, gönüllülerle işbirliği, bağış toplama ve mali yönetim gibi temel teknik beceriler konusunda ciddi eksikliklerden muzdariptir. Ayrıca, 2009 yılında da olduğu gibi, analitik kapasitenin yanı sıra stratejik düşünme kapasiteleri de oldukça zayıftır; program düzeyinde planlama çok nadiren söz konusu olmaktadır. Kendi programları için fon aramak yerine hali hazırda fon sağlanan alanlara ve gereksinimlere yönelik hareket etme eğilimindedir. Bu ise, kendi destekçileri ile ilişkileri olumsuz yönde etkilenmesine yol açmaktadır.

2010 STE raporu prosedür gereği yapılan seçimleri, başkan odaklı ve yukarıdan aşağı karar verme yapılarını ve çıkar çatışmalarını organizasyonla ilgili sorunların belirtileri olarak öne çıkararak STK'ların iç yönetim yapılarına ilişkin zayıf yönlerin de altını çizmektedir.

Belirli konulara ve seçilen projelere göre gayri resmi ağ oluşturma giderek daha popüler hale gelse de, STK'lar arasındaki işbirliği ve iletişim düşük düzeydedir ve kuruluşların bağlantıları genellikle zayıftır. 2010 STE çalışması *“benzer alanlarda ve yakın coğrafi çevrede çalışan STK'ların, farklı alanlarda çalışan ve uzak bölgelerden olan STK'lara göre daha yüksek düzeyde bir iletişim ve işbirliğinden faydalandığını”* belirtmektedir.

Sivil toplum içerisinde uluslararası bağlantılar kurma ve ağ oluşturma oldukça zayıftır. 2010 STE raporuna göre, *STK anket katılımcılarının % 58'i hiçbir bilgi ya da belge paylaşmamış, buna karşı % 63'ü uluslar arası bir eş kuruluşla hiçbir şekilde işbirliğine katılmamıştır. Benzer şekilde, STK'ların sadece % 28'i uluslar arası bir ağı ya da şemsiye kuruluşun üyesi olduğunu rapor etmiştir.* Bu ihtiyaç analizi çalışması içerisinde elde edilen anket sonuçları da benzer bir tablo ortaya koymuştur; cevap verenlerin sadece % 34'ü uluslar arası STK'larla (zaman zaman) ortaklık yaptıklarını belirtmiştir.

Süreklilik gösteren mali kaynakların eksikliği sorunu halen STK'ları en çok zorlayan husustur ve sorun listesinin başında gelmektedir. 2009 yılında olduğu gibi, bu durum *“yeterince geliştirilmeyen fon oluşturma ve program geliştirme becerilerinin yanı sıra, sivil toplum faaliyetleri için uygun bir mali destek yapısının olmamasından da kaynaklanmaktadır”*.

4.3 Bölgesel ve ülkeye özgü çalışma planına dair tavsiyeler

Hem bölgesel hem de ülkeye özgü (birleşmiş) çalışma planına dair, ihtiyaç analizi çalışmasına dayanan UDK tavsiyeleri farklı başlıklar altında aşağıda verildiği şekilde sunulmuştur:

1. STK Yönetişim- İşbirliği- İletişim

- Etik davranış kurallarına (daha demokratik, eşitlikçi ve katılımcı organizasyonel yönetim) ilişkin bir tartışma başlatmak ve tartışma olanakları yaratmak ve farkındalığın artırılması konusunun desteklenmesi

- Diğer IPA ülkelerinden, diğer AB ülkelerinden ve Türkiye’den (bilgi ve deneyim paylaşımı için gayri-resmi sivil toplum grupları da dahil) örnekler getirme; (örneğin, SOKNO)
- Bu örnekleri tanıtarak konunun tartışılmasına olanak yaratmak ve bu yöndeki girişimleri kolaylaştırmak, ve sonuçları yaygınlaştırmaya destek vermek
- Etik davranış kuralları bağlamında, şeffaflık ve hesap verebilirlik alanlarına referansla “kalite yönetimi” kavramlarını Sivil Toplum kuruluşlarına tanıtmak sivil toplumun rolünü, STK yönetim ilkelerini, daha fazla gönüllü/ üye kazanmayı ve gönüllülerle işbirliğini de içerecek bir eğitim/ destek programı oluşturmak
- Farklı tematik alanlardan gelen ve STK’larla uzun soluklu ilişkiler sürdürebilecek ve Sivil Toplum Kuruluşlarına yönelik koçluk, uzmanlık ve eğitmenlik destekleri sağlayabilecek bir aktivist havuzu oluşturmak amacı ile farklı tematik alanlardan gelen STK aktivistlerine yönelik Eğiticilerin Eğitimi programı düzenlemek Diğer paydaşların ve STK’ların vb. faydalanabilmesi için STK Liderlik Eğitimi (eğitim programı ve yöntemler) yaygınlaştırmak
- Yapılacak hibe çağrıları ile aynı zamana denk gelen tematik ortaklık/ işbirliği toplantıları organize etmek

3.4. Karar verme / Mevzuat Oluşturulması Süreçlerine Katılım:

- Batı Balkanlar’dan, AB ülkelerinden ve Türkiye’den savunuculukla/ katılımı ilgili iyi örneklerin toplanması ve bu örneklerin paylaşılması
- Savunuculuk ve kampanya düzenleme konusunda yeni, alternatif ve yaratıcı aktivizm/ eylem yöntemlerini içerecek bir eğitim programı oluşturma
 - Bilgi ve deneyim paylaşımı için diğer ülkelerden ve Türkiye’den (örneğin, Af Örgütü, Hidroelektrik Santralleri karşıtı grup vb.) aktivistleri bir araya getirmek
 - Yeni medya ve teknolojiler yoluyla yeni yöntemleri ve aktivizmi araştırmak ve bunları Eğitmenlerin Eğitimi Programına dahil etmek
 - Sivil toplumun farklı alanlarından aktivist grupları bir araya getirerek, birbirinden öğrenme, yöntemleri tartışma, farklı örnekleri Türkiye koşullarına uyumlulaştırma ve benzeri şekillerde, kapasite geliştirme amacı taşıyan Eylem Atölyeleri/ Eğitimcinin Eğitimi Programları düzenlemek
 - Farklı tematik alanlardan gelen ve STK’larla uzun soluklu ilişkiler sürdürebilecek ve sivil toplum kuruluşlarına yönelik koçluk, uzmanlık ve eğitmenlik destekleri sağlayabilecek bir aktivist havuzu oluşturmak amacı ile farklı tematik alanlardan gelen STK aktivistlerine yönelik Eğiticilerin Eğitimi programı düzenlemek
- Ağlara ve platformlara sağlanan destekler, gayri resmi örgütlenmeleri içerecek biçimde devam etmeli (özellikle en dezavantajlı olanları hedefleyen inisiyatifler içermeli)
- Fon sağlayan kuruluşlar ve özel sektör Sivil Toplum Kuruluşları ile diyalog için katılımcı süreçleri hayata geçirmek konusunda cesaretlendirilmeli, sivil toplum örgütlerinin bu diyalog süreçlerine aktif katılımı

desteklenmeli. Ayrıca, Sivil Toplum Kuruluşlarının, fon sağlayan kurumlara ve özel sektöre pro-aktif geri bildirim sağlaması ve görüş bildirmesinin desteklenmesi.

3. Sivil Toplum Diyaloğu/ Tartışmalar:

- Sivil toplumun rolünü, var olma sebeplerini, yöntemleri ve yaklaşımları, alternatif modelleri ve yöntemleri, sorunları ve çözümleri tartışmak için; ve ihtilaflı konuların müzakere edilmesi için (projeler-ortak inisiyatifler; hibeler-üyeler; profesyonelliğe - aktivizm gibi) sivil toplum diyalog olanakları yaratmak.
- STK günleri veya KSS Fuarı gibi, STK'ları, fon sağlayan kuruluşları ve özel sektörü bir araya getirerek, farklı sektörler arasında diyalog olanaklarını zenginleştiren, bakış açılarının ve deneyimlerin paylaşılmasını sağlayacak olanakları desteklemek.

4. Medya- Sivil Toplum İlişkileri:

- Bianet'in "Medyada nasıl görünür olunur" adlı rehberinin ve eğitim çalıştayının güncellenmesi
- STK'lara yönelik bu alanda birçok çalıştay düzenlenmesi
- Medyada daha görünür olmak için sivil toplumun başarı öyküleri

5. Çıkış Stratejisi:

UDK üyeleri, yukarıda önerilen stratejik plan (yukarıda belirtilen) kapsamında hali hazırda bir çıkış planı bulunduğunu belirlemişlerdir: Program kapsamında bir dizi Eğitimcilerin Eğitimi Programı ve diğer mevcut kurumlarla ele alınacak önemli hususlarıyla birlikte 2 yıllık TACSO 2 uygulamasının ardından devam edebilecek etkiler yaratılacak ayrıca oluşturulacak sivil toplum diyalogunun çıktılarının önemli yönleri başka kuruluşlar tarafından üstlenilerek yürütülebilecektir.

TACSO'nun, gerçekleştirilmesi göreceli olarak güç bulunan önemli rollerinden biri:

- Karışık öğrenmeyi sağlayacak diyalogu ve ortaklık kurmayı kolaylaştırmak için Türkiye ve diğer IPA ülkeleri arasında köprü görevi görmesi olarak belirtilmiştir.

Bunun için birçok faaliyet önerildi:

- STK'lara ilişkin veri tabanının Avrupa Birliği Bakanlığına aktarılması olasılığı
- TACSO desteği ile/desteği olmadan kurulan sivil toplum ortaklıklarına/ işbirliklerine dair bir araştırma/ haritalama yapma ve alınan derslerin yaygınlaştırılması
- Sektörel ve/veya tematik olarak uzun vadeli ortaklıklar kurulması

UDK toplantısı sırasında ortaya konan bir diğer husus ise TACSO'nun koordinasyon rolü (farklı paydaşlar arasında) ve devamı hakkındaydı. Daha

resmi bir koordinasyon organına ihtiyaç olup olmadığına dair bir soru soruldu. Katılımcılar sivil toplumun böyle bir ihtiyaç varsa bunun düzenlenmesi planlanan sivil toplum diyalog toplantıları sırasında tartışılabileceğine ve bu süreç sonucunda bu tür bir yapının ihtiyaç olduğuna karar verilirse ilgili faaliyetlerin tasarlanabileceğine karar verildi.

Ek I – Metinde Geçen Kısaltmalar

AB	Avrupa Birliği
AK	Avrupa Komisyonu
BMKP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
DİHAA	Demokrasi ve İnsan Hakları için Avrupa Aracı
DM	Dernekler Müdürlüğü
EE	Eğitmenlerin Eğitimi
İB	İçişleri Bakanlığı
IHOP	İnsan Hakları Ortak Platformu
IPA	Katılım Öncesi mali Yardım Aracı
HDK	Hükümet Dışı Kuruluş
KSS	Kurumsal Sosyal Sorumluluk
LGBT	Lezbiyen, Gay, Biseksüel ve Transseksüel
SIDA	İsveç Uluslararası Kalkınma Ajansı
SIPU	İsveç Kamu Yönetimi Kurumu
SODES	Sosyal Destek Programı
STE	Sivil Toplum Endeksi
STGM	Sivil Toplum Geliştirme Merkezi
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
UDK	Ulusal Danışma Kurulu
TACSO	Sivil Toplum Kuruluşlarına Teknik Destek
TÜSEV	Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı

Ek II – Araştırma Metodolojisi

Bu ihtiyaç analizi 2011 yılı Eylül ve Ekim ayları boyunca birer aylık bir süre içerisinde kıdemli uzman Selen Lermioğlu Yılmaz tarafından yürütülmüştür.

Çalışmanın ilk aşaması, Türkiye’deki sivil toplumla ilgili tüm yasal ve mali düzenlemeler, haritalamalar, değerlendirmeler, araştırma ve anket sonuçları, makaleler, raporlar ve bu bağlamdaki diğer materyaller gibi çeşitli önemli belgelere ilişkin kapsamlı bir masaüstü incelemesini kapsamaktadır.

Çalışmanın danışma aşaması ise bir dizi bireysel görüşme, odak grup toplantıları ve bir anket uygulamasını içermektedir. Dört **bölgesel odak grup toplantısı** İstanbul, Ankara, Trabzon ve İzmir’de yapılmıştır. Geniş coğrafi temsilin yanı sıra organizasyonel gelişim açısından farklı boyutlarda ve aşamalarda çeşitli STK’ların katılımını sağlamak amacı ile, çalışmaya davet edilen STK’ların seçimine çok dikkat edilmiştir. Aşağıda yer alan bilgiler her toplantıda STK’lardan toplanmıştır: Sivil toplumun faaliyet gösterdiği çevredeki olumlu gelişmeler ya da ilerlemeler, STK’ların sorunları ve sonuncu ama son derece önemli olarak sorunların ve zorlukların üstesinden gelecek eylem önerileri. Toplantılar 2.5- 3 saat sürmüştür.

Öne çıkan STK’ların temsilcileri, fon sağlayan kuruluşlar ve uluslar arası kurumlar, bir üniversite merkezi, merkezi ve yerel yönetim yetkilileri ile bir dizi görüşme yapılmıştır. Toplantılar 1 ile 3 saat arası sürmüştür.

Son ama aynı derecede önemli olan bir diğer husus ise, kısa bir anket hazırlanmış ve diğer STK’lara da erişme amacıyla TACSO Türkiye veri tabanında yaygınlaştırılmıştır. 15 günlük bir süre içerisinde toplam 102 yanıt alınmış ve incelenmiştir.

Veri analizi ve rapor yazılması 15 günlük bir süre içinde yapılmış ve raporun ilk taslağı 2011 yılı Ekim ayı ortasında tamamlanmıştır.

Ek III – Odak Gruplarına Katılan STK’ların Listesi

Ankara

AECEE Ankara

Başkent Kadın Platformu

Sivil Toplum Geliştirme Merkezi

KA-DER (Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği) Ankara

Kaos-GL

Roman Gençlik Derneği

WWF Türkiye (Doğal Hayatı Koruma Vakfı)

İstanbul

Anadolu Kültür

Milletvekilleri ve Seçilmişleri İzleme Komiteleri Derneği (TUMİKOM)

Toplum Gönüllüleri Vakfı (TOG)

EDROM (Edirne Roman Derneği)
Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV)
Lambda İstanbul
Lions Kulübü
Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği (ÇYDD)
Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA)
Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı (TÇYÖV)

İzmir

Risk Altındaki Çocuk, Genç ve Aileleri Koruma Destekleme Gönüllüleri Derneği (ÇOVAK)
Mültecilerle Dayanışma Derneği (Mülteci-Der)

Trabzon

Fotoğraf Sanatı Derneği
Doğal ve Tarihi Değerleri Koruma Derneği
Karadeniz Kadınlar Derneği (KARKADER)
Ziraat Mühendisleri Odası
Karadeniz Çevrecileri Erozyonla Mücadele Vakfı
Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA), Trabzon şubesi
Femin-art
İnsan Hakları Derneği Trabzon
Yaşam Kadın Merkezi
Trabzon Kadın Platformu

Ek IV TACSO Türkiye UDK Stratejik Planlama Atölyesinin Çıktıları

İhtiyaç analizinin ilk bulgularını müteakiben, TACSO Türkiye ekibi bulguları ve güçlükleri tartışmak ve TACSO 2 eylemleri için bir strateji önermek için bir Ulusal Danışma Kurulu (UDK) toplantısı organize etmiştir.

10-12 Ekim 2011’de gerçekleştirilen bu toplantıda Türkiye’deki sivil toplumu etkileyen temel eğilimlere ilişkin ihtiyaç analizi tartışılmış ve öncelikli alanlar yukarıda ele alınan hususlar doğrultusunda belirlenmiştir (3.1 ve 3.2). Bu çalışma için zihinsel-haritalama yöntemi kullanılmış ve aşağıdaki eğilimler; Türkiye’de sivil toplumu etkileyen temel eğilimler olarak belirlenmiştir (belirli bir sıraya göre değildir):

- Kamunun STK’lardan beklentisi artıyor
- Sivil toplumun medyada görünürlüğü artıyor
- Platformların sayısı artıyor
- Örgütlenmede artış söz konusu
- Kuruluşlar içindeki katılım yetersiz hale geliyor
 - Profesyonellik artıyor
 - STK üyelerinin sayısı azalıyor
- STK’lar arasındaki rekabet artıyor

- Sivil toplumun çalışma alanları geliyor
- STK'ların destekçileriyle ilişkileri yetersiz
- Daha fazla uluslar arası kuruluş Türkiye'ye geliyor
- Kuruluşların şeffaflık sorunu devam ediyor
 - STK'ların hesap verilebilirliği üzerine daha fazla görüşme yapma ihtiyacı artıyor (algı ve bilgi arasındaki boşluk devam ediyor)
 - Bu konuya ilişkin kamu baskısı artıyor
- Gönüllülerin gereksinimleri ve beklentileri artıyor
 - Gönüllülük kültürü ve farkındalığı geliyor
- Kamu kuruluşlarının sivil topluma ilişkin bakış açıları/ algıları olumlu şekilde geliyor
- Sivil toplum varlığının sebeplerini giderek daha fazla sorguluyor
- AB fonlarından daha bilinçli şekilde faydalanılıyor
 - Kamu kuruluşları daha fazla AB fonu alıyor ve böylelikle kamu kuruluşları ve STK'lar arasındaki rekabet artıyor
- Sivil toplum, toplumun ihtiyaçlarına daha iyi yanıt verebiliyor
- Yasa yapım süreçlerinin izlenmesinin önemine ilişkin farkındalık artıyor
- Sivil toplum içinde siyasi kutuplaşma artıyor
 - Medya içinde de kutuplaşma artıyor
- Sivil toplum karar alma sürecine katılımı giderek daha çok tartışıyor
 - Mekanizmalar (karar alma) hakkında daha fazla bilgi sahibi olma ihtiyacı ve çabası artıyor
 - Katılım artıyor
 - Risk artıyor
- “Örgütlü olma” konusundaki tartışmalar giderek geliyor
- Kuruluşlar için yöntemler ve prosedürler daha benzer hale geliyor
- Kuruluşların üyeleriyle iletişimi ve üyelerin kuruluşlara katılımı yetersiz
- Daha odaklı bir sektör/ tematik çalışma (uzmanlık) geliyor
- Kendi haklarına ilişkin kamu bilinci artıyor ve daha görünür oluyor
- Politikada örgütlenemeyen gençlerin katılımı sivil toplum yoluyla artıyor
- Sivil toplum ağları daha etkin şekilde kullanıyor
- Uluslar arası kuruluşların ünü yerel kuruluşlara göre daha çok artıyor
- Sivil toplum içindeki AB heyecanı azalıyor
- Sivil toplum içerisindeki rekabet (AB fonlarına ilişkin olarak) artıyor
- Yeni kaynak ihtiyacı artıyor
- STK'lar için kamu fonları artıyor
 - Fonların nasıl dağıtılacağına ilişkin sorular ve endişeler de artıyor
- İnsan hakları odaklı kuruluşlara karşı tehditler artıyor
- Kamu kaynakları artıyor
 - Sivil toplum üzerindeki etkileri artıyor
- Hareketlilik artıyor
- Sosyal medyanın kullanımı ve rolü artıyor
 - Klavye aktivizmi artıyor
- Sürdürülebilirliğe ilişkin daha fazla tartışma yapılıyor
- Uluslararası düzeyde çalışan daha fazla STK var
- Türkiye'deki STK'lardan faaliyetlerini/ etkilerini diğer ülkelere genişletme konusundaki beklenti artıyor

UDK katılımcıları, izleyen oturumda yukarıdaki eğilimleri önceliklendirerek aşağıdaki öncelik alanlarını belirledi:

1. STK'lara ve STK'lar içinde katılım yetersiz/problemlili

- Kuruluşlar içerisinde: Profesyonellere karşı gönüllüler sorunu; üyelerin/ gönüllülerin/ profesyonellerin karar alma sürecine katılımı
- Destekçiler ile ilişkiler yetersiz
- Halka ilişki yetersiz – üye sayısı çok düşük
- Gönüllülerin beklentileri arttı

Ne yapılmalı/ Sorunlar neler?

- Karar alma konusunda cinsiyet eşitliği STK'larda başlıca sorundur
- Yapılar genellikle demokratik değildir
- Savunuculuk kuruluşlarının genellikle destekçileri ile güçlü ilişkileri yoktur
- STK'lar gönüllülerle ve kuruluşların yönetimleri ile işbirliği becerilerinden yoksundur
- Diğer ülkelere ait örnekleri inceledikten ve onları Türkiye'ye uyarladıktan sonra bir dizi ilke önerilebilir
- Türkiye'de oldukça eşitlikçi yapılar oluşturmaya muktedir (örneğin; bazı feminist kuruluşlar/ gruplar) bazı kuruluşlar ve girişimler mevcuttur- onlardan bir şeyler öğrenmek gerekir

2. Karar alma mekanizmalarına katılım

- Platformlar ve ağlar
- Mekanizmaların izlenmesi ve bu mekanizmalara katılım
- Siyasi kutuplaşma
- Sosyal medya
- Kamu kuruluşları- sivil toplum ilişkileri

Ne yapılmalı/ Sorunlar neler?

- Ağlar/ platformlar için destek
- Katılım ve mekanizmalara ilişkin daha fazla bilgi toplanmalı ve yayılmalı
- Savunuculuk üzerine kapasite geliştirme
- Kampanya ve savunma girişimlerine destek
- Politika geliştiren STK'lara destek
- İyi örneklerin yayılması ve teşviki (Türkiye'den; IPA ülkelerinden ve AB'den)
- Desteklenecek tematik çalışma grupları
- Daha odaklanan bir uzmanlığa ihtiyaç var
- Politika yapma ve savunuculuk uygulamaları doğrultusunda becerilerin geliştirilmesi
- Anayasa reformu konusunda sivil toplum girişimlerine destek
- Birlikte/ ortaklaşa/ koordine çalışma ihtiyacı
- Şimdiye kadarki kamu- sivil toplum diyalogu yöntemleri başarılı değildi- yeni yöntemler ve mekanizmalar önerilmeli ve uygulanmalı

- Siyasi kutuplaşma artıyor ve sivil toplumu etkiliyor (kadınlar, gençler, çevre vb. hareketlerde kutuplaşma)
- Ortak paydaları belirlemek ve bunlar doğrultusunda harekete geçmenin kolaylaştırılması ihtiyacı
- Hibe programlarına ilişkin karar verme süreçlerine katılım geliştirilmeli
- Hibeler daha erişilebilir olmalı (dil, format vb.)
- AB süreci yerel düzeye taşınmalı
- Mevzuata ilişkin uygulama sorunları netleştirilmeli ve ilgili reformlar önerilmeli

3. Şeffaflık ve hesap verilebilirlik/ İç yönetim

- Kamunun beklentisi
- Hesap verilebilirlik üzerine tartışmalar

Ne yapılmalı/ Sorunlar neler?

- Becerilerin ve yöntemlerin gözlenmesi yetersiz
- Bu başlık altında bulunan sorunlar ilk konuyla oldukça bağlantılıdır (sivil topluma ve toplumda katılım) ve bu sebeple önerilen eylemler ilk konu bağlamında kapsamlı hale getirilmektedir

4. Sivil toplum sektörünün ve yapılarının (yeniden) tanımlanması

- Kopyalanan özdeş yöntemler
- “Örgütlenme” üzerine tartışmalar
- Sektör geliyor
- Tematik uzmanlaşma (daha odaklı/ geniş kapsamlı)
- Örgütlenmede artış

Ne yapılmalı/ Sorunlar neler?

- Sivil toplum içerisinde tanımları, varlık sebeplerini, sorunları ve yöntemleri tartışmak amacıyla giderek artan bir diyalog ihtiyacı vardır
- Farklı sektörlerden/ tematik alanlardan STK’ları bir araya getirmek
- Sivil toplumu bir araya getiren diyalog toplantıları/ fuarlar

Ek V Referanslar

Arı-Infakto, “ Türk Kamuoyunun Avrupa Birliği Değerlerine Bakışı Araştırması”, http://www.ari.org.tr/pdfs/06_01.pdf, 2006

Avrupa Komisyonu’nun 2011 İlerleme Raporu, Ekim 2011,

Esmer, Yılmaz, Türkiye Değerler Araştırması, Bahçeşehir Üniversitesi, <http://betam.bahcesehir.edu.tr/tr/tag/dunya-degerler-arastirmasi/>, 2011

STGM Haritalama Çalışması, Sivil Toplum Kuruluşları: İhtiyaçlar ve Sınırlamalar, Nisan 2005TACSO (2009) İhtiyaç Değerlendirme Raporu, Kasım 2009, Türkiye

Türkiye Cumhuriyeti (1983) Yardım Toplama Kanunu, Resmi Gazete: 25.06.1983, No. 18088

Türkiye Cumhuriyeti (2003) Kurumlar Vergisi Genel Tebliği (Dernekler için

Kamu Yararı Statüsü), Resmi Gazete: 02.03.2003, No 25217

Türkiye Cumhuriyeti (2003) Türk Medeni Kanunu (güncellenmiş), Resmi Gazete: 7.08.2003, No. 25192

Türkiye Cumhuriyeti (2004) Dernekler kanunu, 25649 sayılı 23.11.2004 tarihli Resmi Gazete

TÜSEV (2006) Türkiye’de Sivil Toplum: Geçiş Dönemi; Türkiye için Civicus Sivil Toplum Endeksi Raporu, Aralık 2006, İstanbul

TÜSEV (2010) Sivil Toplum İzleme/ Değerlendirme Raporu, Ekim 2009- Eylül 2010

TÜSEV (2010) Türkiye’de Sivil Toplum: Dönüm Noktasında; Türkiye için CIVICUS Sivil Toplum Endeksi (STE) Projesi Analitik Ülke Raporu II

YADA (2010) Türkiye’deki Gönüllü Kuruluşlarda Sivil Toplum Kültürü, Nisan 2010

Contact details

Regional Office

Potoklinica 16
71 000 Sarajevo
Bosnia and Herzegovina
info@tacso.org

T/A Help Desk for

Albania

Rr" Donika Kastrioti" | "Kotoni" Business Centre
K-2 Tirana
Albania
info.al@tacso.org

T/A Help Desk for

Bosnia and Herzegovina

Kalesijska 14/3
71 000 Sarajevo
Bosnia and Herzegovina
info.ba@tacso.org

T/A Help Desk for

Croatia

Amruševa 10/1
10 000 Zagreb
Croatia
info.hr@tacso.org

T/A Help Desk for

Kosovo under UNSCR 1244/99

Fazli Grajevci 4/a
10000 Pristina
Kosovo under UNSCR 1244/99
info.ko@tacso.org

T/A Help Desk for

Former Yugoslav Republic of Macedonia

11 Oktomvri 6/1-3
1000 Skopje
Former Yugoslav Republic of Macedonia
info.mk@tacso.org

T/A Help Desk for

Montenegro

Dalmatinska 78
20000 Podgorica
Montenegro
info.me@tacso.org

T/A Help Desk for

Serbia

Spanskih boraca 24 - stan broj 3
11070 Novi Beograd
Serbia
info.rs@tacso.org

T/A Help Desk for

Turkey

Gulden Sk. 2/2
Kavaklidere 06690
Ankara

Yenicarsi Caddesi No.34

34425 Beyoglu
Istanbul
Turkey
info.tr@tacso.org

Technical Assistance for Civil Society Organisations • www.tacso.org

SIPU International AB Sweden • Civil Society Promotion Centre Bosnia and Herzegovina
Human Resource Development Foundation Turkey • Foundation in Support of Local Democracy Poland
Partners Foundation for Local Development Romania